

24 липня 1990 року над Києвом піднято український прапор

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Війна на полі державництва

Недавно натрапив на вельми цікаву статтю провідного наукового співробітника Інституту всесвітньої історії НАН Олександра Шморгуна "Основний Закон: гарантія законності чи основа беззаконня?", опубліковану на сайті "Хвиля". Такого ґрунтовного і сміливого аналізу системи державної влади досі ще не було.

Автором підтверджено факт сучасної української Руїни і доведено, що однією з причин виявилась суттєва недосконалість Конституції України. Йдеться про запрограмовану "двоголовість влади", цитуючи автора: "Фактично йдеться про розрив владних повноважень, який в теорії держави і права отримав визначення біцефалізму, тобто дослівно "двоголовості", що виникає внаслідок подвоєння двох рівнозначних, а тому неминуче конфліктуючих центрів сили в межах виконавчої гілки влади. Отже, за подібної "безголовості" конфлікт між прем'єром і президентом буквально захоплюється самим їх статусом практично рівнозначних за владним статусом політичних функціонерів, що, зрозуміло, вкрай небезпечно через велику ймовірність виникнення клінчу між цими двома найбільш потужними, з точки зору контролю над силовими та економічними важелями, можновладцями." На мій погляд, держава виявляється навіть двічі розділеною в собі — дуалізмом системи влади та існуванням фактично не менше двох гуманітарних сенсових начал державності: українське самовизначення, штучне російське залишковокультуриване і космополітично-олігархічне як сукупний продукт російського та світового впливу. Згадавши відому цитату із Конфуція про те, що держава, розділена в собі, існувати не зможе, неважко зробити прогноз майбутніх потрясінь не тільки для суспільства, але й можливість конкретних загроз для правлячої олігархічної верстви. Народ ще не розуміє як слід усіх цих проблем, але надбавати нувориші, яким є що втрачати і які можуть непогано платити добрим аналітикам, чудово це розуміють. В тугий клубок зібралось надто багато дуалізмів плюс особливий гастрономічний інтерес світу до такої багатотериторії як Україна. Саме тому — до виборів і в процесі — розпочинається гарячкова гонка проєктів змін до чинної Конституції і презентації нових проєктів. Частина дуалізмів будуть прибирати, намагаючись створити видимість відсутності дуалізму влади, насправді його залишаючи, адже саме цей винахід Кучмівської конституції тримає вгорі влади багатіючу олігархію. Неважко здогадатися, що в умовах експортно орієнтованого, споживацького бізнесу, який

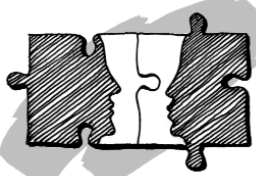
доляровою душею лежить в офшорах, вибір державницьких первнів буде здійснюватися за принципом вигоди і найменших втрат та загроз олігархічному домінуванню. Російський первень державності фактично не загрожує тривалому олігархічному домінуванню, бо пострадянський і тутешній великий бізнес совково-російськомовний і водночас є своєрідним маркером уніфікованого космополітизму. Російськомовність як чинник космополітизму пострадянського простору — це як англійськість для космополітизму решти світової олігархії. При цьому треба мати на увазі, що поява української олігархії в усій красі була б неможливою без "братньої" допомоги та дольової участі аналогічного світового середовища. Цей світ ні добрий, ні поганий. Він конкурентно-ринковий і несправедливий, керований вигодою без найменшого сантименту до слабшого конкурента. Інакше не може бути, бо до засобів старозавітної базарної конкуренції додалися ультрасучасні. До послуг весь інформаційний простір, щоб знищувати конкурента, і при цьому виглядати привабливим, справедливим провідником прогресу. Змагання за вигоду було завжди, від створення світу, але олігархія — це винахід ери незабезпечених грошей та інформації як продукту і засобу конкуренції бізнесу. Справді — набагато легше і менш затратніше одержати вигоду від бізнесу, не бавлячись у чесний базар, дорого продавши конкурентові "троянського коня" і вигляді поради як йому облаштувати державу, щоби ентропія і корупція звели усе нанівець. Саме тому державі, яка здобуває незалежність, увесь цей світ неодмінно кинеться допомагати писати конституцію і закони, боротися з хабарництвом і робити реформи. У цей час, приймаючи допомогу і поради світу, варто згадувати притчу про сир у мишоловці, адже ніхто не вирощуватиме собі сильного конкурента. Підчас цих президентських і парламентар-

ських виборів тема зміни чи вдосконалення Конституції буде однією з головних. Я не згоден з тими, які вважають це "передвиборчою агіткою в руках українського політичного невігластва". Все набагато складніше і схоже на своєрідну гібридну війну на темі конституції, на державницькому полі. Не буду вдаватися до детального аналізу вже відомих конституційних ініціатив майбутніх кандидатів у президенти та політиків. Це марна справа, бо дискутувати з виборчими штабами нереально і є марним заняттям. Безліч проєктів, можливо, буде саме тим небезпечним способом відволікання уваги державників від тих новацій, які можуть серйозно зашкодити інтересам суспільства. В чому полягатимуть проблеми?

За всіма ознаками суспільство втрачає особистісний потенціал. Дійти до такого висновку можна, скориставшись науковим доробком відомого філософа з Луганська Володимира Сабадухи, зокрема його монографією "Українська національна ідея і концепція особистісного буття". Духовне і особистісне начало державності, закладене в Конституції, має визначальне значення для мобілізації суспільства, відтак суспільство має сильну, конкурентну і справедливу державу. У зв'язку з цим всілякі проєкти парламентської республіки з так званою колективною, "політичною" або з багатовступневою формою відповідальності державних структур і осіб є згубними для українського суспільства. До того ж вони призводять до подальшої охлократизації маси в часі, коли ми досягли в цьому межі. Далі потрібно негайно повертатися в рамки верховенства права і громадянської дисципліни, без якої неможлива самоорганізація і реальна демократія.

За типом державного будівництва ми зараз проходимо шлях, схожий на заснування США, але зі значним потенціалом автохтонного населення. Америку як проєкт

зробила її конституція. Україну, яка вповдовж століть колонізації значно втратила вплив автохтонного державницького начала, теж може зробити Конституція. Проєкт державотворення "згори" для нас є набагато сильнішим механізмом відновлення державності і творення нації, аніж тривале природне відновлення державницьких інстинктів маси. На останнє просто немає часу. Якщо в Конституції буде закладено сильне українське етноцентричне начало — сенс державного самовизначення українців, — ми одержимо сильну європейську національну державу, здатну незалежно конкурувати зі світом. До речі, як взирець, можна взяти недавні конституційні новації Ізраїлю, який теж пройшов шлях державницького відновлення і відверто оголосив себе державою євреїв національного типу. З іншого боку — якщо в Конституцію будуть внесені другорядні зміни і вилучено існуючі доволі слабо виражені ознаки національної державності, ми одержимо тип держави з космополітичним або російським началом, що майже те саме. Така держава весь час радитиметься зі світом що робити з власним бідніючим народом і слухатиме рекомендації сильного світового конкурента. В такій державі автохтони швидко втратять вплив на владу і економіку, розсіюватимуться по світу і закінчать повною асиміляцією в російськомовний конгломерат, затим в англійськомовний. На цій території буде створено декілька фінансово-промислових хабів ще швидше, ніж це планується у Європі, зважаючи на дешевизну робочої сили і ресурсів та відсутність конструктивного спротиву у вигляді сильної національної державності. Тому не варто тішитися можливими інвестиціями і "хабами", адже нам буде уготована роль дешевої робочої сили і споживацького нутра для чужих товарів. Звісно, якщо не матимемо засобу захисту інтересів суспільства — національної держави. Схоже на те, що після цих виборів Україна остаточно зробить вибір державницького шляху. Важливо, щоб цей вибір українці не "проспали", заколисали втомливим галасом передвиборчої агітації.

Третє відродження Огієнкового храму

На батьківщині Івана Огієнка, в Брусиліві на Житомирщині, відбулася урочиста церемонія закладення капсули з посланням майбутнім поколінням українців із нагоди відбудови Свято-Воскресенського храму, в якому хрестився і вінчався видатний діяч українського відродження, міністр освіти і віровизнаний УНР, перший ректор Кам'янець-Подільського українського державного університету, професор української філології Варшавського університету, майбутній першоєрарх Української православної церкви в Канаді Іван Огієнко (митрополит Іларіон).

Чин урочистої богослужби провів владика Житомирський і Овруцький УПЦ КП Паїсій у співслуженні клиру крайової єпархії, з участю місцевої влади, інтелігенції та широкого здвигу брусилівців.

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук, професор, журналіст

Дивна й повчальна історія цього храму в одному з найдавніших містечок колишньої Київської губернії, яке серед небагатьох знакових поселень давньої України удостоїлося Магдебурзького права. Виникло воно над літописною річечкою Здвижень перед її перетоком у Здвиж ще в княжі часи. Містечко “на дубових брусах” (звідки й походить назва Брусиліва) серед болотистих западин центрального Полісся було відоме вже з XII століття як оборонний пункт княжого Києва.

Як і в будь-якому поселенні давньоукраїнської держави, що сподобилося на власний замок, тут із-поміж обов'язкових знакових будівель мав бути храм. Так і закріпилася в пам'яті народній на довгі віки назва цього храму — Свято-Воскресенський староміський замковий.

У якій порі його збудували і яким він був, — про це жодних документальних свідчень історія не залишила. Відомо тільки, що був дерев'яний, із трьома банями і окремо зведеною, ближче до краю міського майдану, високою дзвіницею, що ніби вказувала далеким мандрівникам дорогу до замку.

На початок XVIII століття будівля храму помітно постаріла.

На сході громада вирішила будівлю розібрати, придатне для вжитку дерево використати для будівництва поруч козацької школи, а церкву заново відбудувати.

Відроджували храм народною толокою — з миру по нитці й власними силами. А що часи були непевні (після жорстокого зруйнування 1709 року російським самодержцем Петром I непокірного Батурина та жорстокої помсти всім мазепинцям), то завершення доброї справи затягнулося. Напис на вхідних дверях до храму, про який пам'ятають нинішні старожили містечка, засвідчував, що храм збудований 1738 року. Але, за незрозумілих обставин, його святили лише 1770 року. “Хто дозволив відбудовувати Воскресенську церкву й чи була вона освячена після зведення, — немає відомостей... Дозвіл на будівництво був, але парафіяни заявили, що “не знають, де подівся”. Про це читаємо в архівній довідці першого ревізора храму Ходорівського за 1770 рік.

Зовнішній вигляд удруге спорудженого храму нагадував старі козацькі церкви центральної частини України: трикупільні з видовженими вузькими банями так званого мазепинського церковного стилю, який пізніше в Україні заборонила Москва.

Чи не ця обставина відіграла в долі цієї сакральної споруди роль злого фатуму. Переживши без

якоїсь суттєвої перебудови добу польського панування в статусі католицького костюлу (аж до падіння Польщі 1793 року), врятувавшись від трьох загальноміських пожеж упродовж XIX століття, вистоявши проти бойових дій супротивників у роки Першої світової війни, Свято-Воскресенську святиню знищили за вказівкою комуністично-більшовицьких зверхників краю незабаром після жовтневого перевороту.

Багатолітні розмови про необхідність третьої відбудови храму стали набувати конкретного втілення після виходу в світ 2012 року віднайденого у колишніх спецсховищах рівно через 100 літ після написання рукопису Івана Огієнка “Містечко Брусилів та його околиці”, де цю історію майбутній знаменитий земляк відтворює із наявних на той час документів, які ще зберігалися в цій церкві до її руйнації.

Головним промотором, опікуном і організатором народної будови став справжній син цієї землі, вмилій господарник і патріот, нинішній голова Брусилівської територіальної громади Володи-

мир Габенець. Багато літ тому він по-справжньому перейнявся долею свого великого земляка Івана Огієнка, чи не єдиний у краї переріхав усі його твори й поставив за мету свого життя втілити свій задум щодо цієї церкви.

16 серпня 2014 року Святійший Філарет освятив наріжний камінь народної будови. Відтоді стіни нового храму, за таким же проектом, але вже в камені, щоб уже навкі, стали поступово підніматися вгору.

Разом із закладенням у східну стіну храму капсули з текстом-зверненням до нащадків учасники дійства стали свідками освячення двох дивовижних ікон Воскресіння Ісуса Христа та гранітного хреста, які будуть вмуровані на рівні другого поверху. Кожен, хто доторкався до цих святинь, окроплювався Святою водою.

На імprovізованому мітингу з цієї нагоди, який відбувся після освячення, виступаючи підкреслювали загальноукраїнський контекст події: нам пора активніше й наступальніше витіснити з наших домівок нетерпимий до всього національного, самобут-

нього “руссій мір”. Чим більше буде в наших містах і селах українських за статусом, мовою і сутністю храмів, чим повніше і глибше молодше та старше покоління освоюватиме уроки минулого, тим швидше Україна ставатиме українською, тим більше буде в ній правди і справедливості.

Годилося б українській інтелігенції підтримати народну толоку в Брусиліві. Надто ж — лауреатам Огієнківської премії, яких в Україні на сьогодні вже понад сотню. Для небайдужих подаю банківські реквізити:

АТ Ощадбанк
Г/о “Рідний Дім — Брусилівщина”,
р/р 26002300838614
МФО 311647 ППН 39173078
З поміткою “Церква Огієнка — Народна толока”.

Фундація імені митрополита Іларіона (Огієнка) готує Пропам'ятну книгу, куди занесуть імена усіх жертводавців. Освячення цього видання відбудеться в день освячення відбудованої церкви. Плануємо на 2020 рік. Тоді виповниться 250-річчя другого відродження храму.

Яка мета: лікуватись, чи бути здоровим?

Євген ГОЛИБАРД

Головні гасла медичної реформи: “Щоб у центрі уваги був пацієнт” та “Гроші йдуть за пацієнтом”. Це означає, що державні реформатори зосереджують увагу лише на хворих, фінансують хворих і підтримують систему хворих.

Адже згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, пацієнт — це хворий, що звертається до лікаря або перебуває під наглядом лікаря.

Виходить, чим більше є хворих і хвороб, тим більше треба грошей з бюджету на так зване “ніклування про здоров'я нації”, а по суті — на стимулювання процесу лікування хвороб, тобто на спроби усунення симптомів і наслідків, а не причин. Причому, за рахунок здорових, бо хворі не працюють, а “ходять по лікарях”.

За такою логікою реформаторів, орган управління медичною галуззю в Україні має нині називатися Міністерство охорони хво-

роби. Звідси й рекомендація цього органу: “Оберіть собі лікаря”, заздалегідь вважаючи, що хвороби — це невід'ємний, обов'язковий елемент нашого життя. Установка на хвороби — головна ідея чиновників, які вважають, що хвора людина — це норма.

Цей абсурд не є очевидним для авторів медичної реформи, бо вони розглядають проблему з позицій предметного, а не з позицій функціонального підходу. Яскравим прикладом функціонального підходу було рішення китайського імператора Шостої династії, який платив своєму лікарю лише за ті дні, коли був здоровий.

Тобто він стимулював здоров'я, а не хвороби. Він вважав хворобу аномалією, а не нормою. А тому й свого лікаря сприймав не як лікувальника, а як радника

з підтримки здорової, безхворобливої форми існування.

Бо функція — це дія, спрямована на задоволення конкретної потреби. Якщо сформулювати потребу як “уникати хвороб, підтримувати здоровий спосіб життя, постійно самооздоровлюватись і зберігати форму”, тоді треба фінансувати відповідні програми дій (функцій), спрямованих на задоволення зазначеної потреби і фінансово стимулювати здорових та тих, хто докладав до збереження і підтримки здоров'я.

Ще сорок років тому у Швеції почали доплачувати працівникам, котрі не користуються ліфтом, а ходять пішки.

На жаль, автори нинішньої медичної реформи (зрештою, як і інших) продовжують дивитись на світ через окуляри предметного підходу і намагаються боротися

не з причинами, а з наслідками власної хибної бюрократії.

А тому й не бачать очевидного — розширення Охматдиту не встигає за збільшенням народжуваності патологічно нездорових дітей.

Бо підрозділи і установи МОЗ практично нічого масштабного не роблять у сфері просвітництва молоді й молодих батьків ще до зачаття нової людини. Через те в Україні щорічно гине в абортгах близько 400 тисяч ненароджених дітей та збільшуються обсяги жіночої онкології.

Перевернути свідомість МОЗу

з предметного на функціональне мислення, а центр уваги перенести з пацієнта на здорову людину — завдання не просте.

Проте іншого виходу немає, особливо, якщо поставити за головну мету саме недопущення хвороб, а не безкінечно-безнадійну “боротьбу” з ними і їх наслідками.

Якщо надалі у центрі уваги буде пацієнт, тобто хворий, втрачає всякий сенс бути здоровим у країні, де й бюджет стає хворий.

З побажаннями здоров'я і успіхів, автор книги “Здоров'я створи сам!”

Українські в'язні сумління в Полтаві вимагали звільнення Олега Сенцова

Керівництво й члени Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих заявили в нашому місті про підтримку земляків, нині кинутих до російських тюрем. Звернення з вимогою негайно звільнити із кремлівських в'язниць Олега Сенцова, котрий безтерміново голодує, Олександра Кольченка, Романа Сущенка, Володимира Балуха, Миколу Карпюка, Станіслава Клиха та інших українських громадян оприлюднили в Полтаві голова ВТПВіР Орина Сокульська, очільник Полтавського обласного товариства політичних в'язнів та репресованих Анатолій Банний, Олександр Різників із Одеси — в'язень сумління, головний редактор Видання ВТПВіР “Зона”, примірники якого тримали в руках учасники акції.

Заяву Проводу ГО “ВТПВіР” “Свободу українським політв'язням!” оголосила очільниця Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих Орина Сокульська. Від членів Полтавського обласного товариства ВТПВіР виступив його голова Анатолій Банний. Зібрання відбулося на вулиці Соборності в центрі Полтави на Круглій площі, де піднято Державний прапор України, винесений з поля бою в Іловайську в серпні 2014 року захисником Батьківщини від російських окупантів — бійцем батальйону “Азов” з позивним “Котигорошко”, та червоно-чорний стяг — символ рідної землі й пролитой за неї крові героїв.

Валентина ШЕМЧУК,
заслужений працівник культури України, член НСЖУ

Акція в Полтаві “За звільнення українських в'язнів із кремлівських тюрем”

ЗАЯВА Ні — міжнародному тероризму Росії! Свободу українським заручникам Кремля!!!

Резолюція розширеного засідання Проводу та Координаційної Ради ГО “Всеукраїнське товариство політичних в'язнів і репресованих”

“Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю”, — зазначено в статті 3 Конституції України. Ми, члени Громадської організації “Всеукраїнське товариство політичних в'язнів і репресованих”, у день 22-річчя Конституції України заявляємо, що незаконне ув'язнення українських громадян у російських тюрмах, сучасна путінська агресія проти

України і всього світового співтовариства увійшли в історію людства чорною міткою беззаконня та свавілля.

Тому в річницю ухвалення Конституції ми б'ємо на сполох та об'єднуємо Україну для голосу правди й честі на захист прав і свобод українських політичних в'язнів путінської Москви.

Сьогодні нас охоплює тривога за долю України і всього світу, бо на наших очах у Росії відбувається відродження ганебної практики тоталітарної комуністичної системи поліційного переслідування інакودумства на тлі очевидного прагнення відновити російську імперію в межах до її розпаду 1991 року. А це означає нове поневолення визволених народів, порушення світового порядку, який базувався на дотриманні законів і

міжнародних зобов'язань і прав людини.

Доля Олега Сенцова, Олександра Кольченка, Романа Сущенка, Володимира Балуха, Миколу Карпюка, Станіслава Клиха та інших українських громадян, зокрема й представників кримськотатарського народу, ув'язнених режимом Путіна, — це попередження світові про цю величезну загрозу, але це й спонукання до єдності дій і готовності дати відсіч жадобі новоявленого диктатора до світового панування.

Мужність, незламність і віра в торжество Незалежності нашої країни — взірць бойового духу, сили та правди сучасних непохитних героїв, лицарів свободи — українських в'язнів сумління у сучасній московській деспотії. ГЕТЬ брудні руки московської псевдофеміди від Олега Сенцова та його побратимів! НІ — путінському беззаконню!

Всеукраїнське товариство політичних в'язнів і репресованих обурене діями кагешноного путінського режиму і заявляє підтримку резолюції Європарламенту щодо негайного звільнення кінорежисера Олега Сенцова та 70-ти інших політв'язнів Кремля і має надію, що сьогодні Парламентська асамблея Ради Європи теж скаже своє вагомє слово на захист громадян України — заручників московського деспота.

Ми стурбовані станом здоров'я Олега Сенцова, його побратимів та тим, у яких умовах вони відбувають незаконні покарання. Моральні лідери нації мають повернутися з Московщини не в цинкових трунах, а живі.

Закликаємо лідерів усіх держав, Міжнародні правозахисні організації, авторитетних російських правозахисників, яким дорогі ідеали свободи й демократії, права людини, посилювати тиск на Путіна, щоб українські політв'язні вийшли на волю, а путінські війська забралися з окупованих територій Донбасу і Криму.

Ми звертаємося і до своїх співвітчизників із закликом до єдності та громадянської активності. Росія, почавши збройну агресію проти України і наштовхнувшись на гідний опір українського народу, шукає різні способи розхитати внутрішню стабільність нашого суспільства і держави. Не даймося на підступи провокаторів та улесливі обіцянки путінської агентури! Пам'ятаймо заповіт видатного сина України, борця за нашу державність Симона Петлюри: “Держава понад партії, нація понад класи”. Тільки своєю єдністю і громадянською активністю ми можемо врятувати Олега Сенцова та всіх інших політв'язнів.

Ми звертаємось і до наших побратимів — російських в'язнів сумління: приєднуйтеся до нашої боротьби за звільнення українських політв'язнів, бо це боротьба і за російський народ, за його звільнення від мороку імперського мислення, який охопив Росію і може призвести лише до нових бід на всій планеті.

Разом ми перемажемо!
Слава Україні! Героям слава!

м. Полтава, 27 червня 2018 року
Орина СОКУЛЬСЬКА,
голова ГО “ВТПВіР”

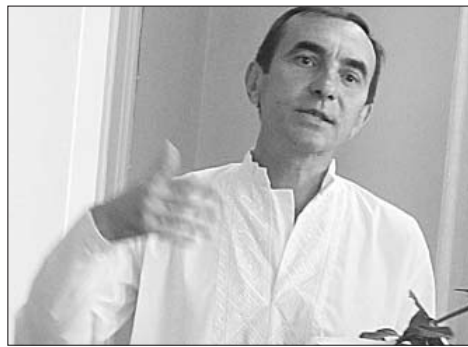
«100 років Української революції. Полтавщина»

Історія пізнається з відстані. Кожен із нас — дійова особа на її сцені, попри те, усвідомлюємо ми це чи ні. А ось замислитися над цим все ж маємо різні приводи. Одним із таких стане для наших земляків документальний фільм “100 років Української революції. Полтавщина”, створений авторським колективом телеканалу “Лтава”. Нещодавно цей фільм одержав Гран-прі IX Міжнародного фестивалю телевізійних і радіопрограм “Калинові мости” — 2018 у Польщі, в місті Ольштині.

Лідія ВІЦЕНЯ,
м. Полтава

Його автор — Сергій Блавацький, оператор — Максим Стариков, Костянтин Худолій, режисер — Дмитро Стариков, редактор — Анатолій Мішин, продюсер — Наталія Іванченко, інженер комп'ютерної графіки — Олена Шарбенко.

Майже вся творча група колишніх, на жаль (після реорганізації ТРК), “лтавівців” узяла участь у презентації стрічки в Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського. На екрані — події сторічної давнини, що пройшли і вулицями Полтави, прокотилися містами й селами області. То була епоха змін: повалення царизму, більшовицький переворот, червоний і білий терор, спроби відновлення української самостійності, а згодом — становлення авторитарної радянської держави. Такі знайомі нам усім із підручників загальні визначення і лозунги, імена й дати. А що конкретно відбувалося ось тут, де живемо сьогодні ми? На жаль, мало збереглося оригінальних матеріалів, майже немає відеохроніки, але є багато свідчень очевидців, багато архівних документів, що розповідають про реальні події того часу в нашому місті, на теренах Полтавщини. Чого варті лише шоденникові записи письменника Володимира Короленка — їх чимало використано у стрічці. Спогади учасників Української революції 1917—1921 років озвучили полтавські актори — Богдан Чернявський, Антон Височанський, Владлена

Хлебутина. Наче зустрічаємо на вулицях рідного міста своїх земляків із минулого, які так само ходили тут, раділи й дивувалися змінам у тодішній країні, вірили у щасливе завтра...

Після перегляду документальної стрічки її авторів вітали директор краєзнавчого музею Олександр Супруненко, кандидат історичних наук, історик-дослідник Віктор Ревегук, голова Полтавського ОО ВУТ “Просвіта” Микола Кульчинський та інші учасники презентації. Вони наголошували на тому, що наша справжня історія повертається із забуття — вона постає в реальному світі, без перекручень, фальсифікацій, і дуже важливо донести її до полтавців. Фільм треба показати зокрема в навчальних закладах області: якщо молодь розумітиме, що сталося насправді, зокрема й сто років тому, коли відбулася не громадянська, а російсько-українська війна, тоді неможливо буде маніпулювати свідомістю юних, як це практикують наші вороги сьогодні. Творці телефільму наголошують, що це тільки перша її частина, і вони готові продовжувати роботу.

Підтримую!

Олена ЛЕОНТОВИЧ,
письменниця, член НСПУ, корінна киянка

Однозначно підтримую справедливу критику киевознавця Сергія Вакулишина в статті “(Без)надійно хворе назовництво” (“СП”, ч. 27 за 2018) роботи назовницької комісії КМДА, яка не ставиться принципово і зі знанням справи до найменування і зміни назв київських площ, проспектів, вулиць і провулків. Депутати, що входять у цю комісію і, часто буваючи новоприбульцями в столиці, чомусь дуже легкокожно підписують рішення, підпадаючи під вплив московфілів. Я маю на увазі імперську назву “Кінь грусть” мальовничого ландшафтного парку, що розташований у селищі Шевченка за площею Шевченка, між вулицями Сошенка і Кобзарської, яка пішла від фрази, нібито кинутої своєму фаворитові Потьомкіну гнобителькою України Катериною II. І хоч яка б там не була вірогідність її, але залишати таку для парку, заснованого Стефаном Кульженком, патріотом України, почесним громадянином Києва, який підніс українську поліграфію на європейський рівень, відомим громадським діячем, це ніщо інше, як блюзнірство. І ця комісія не зважає на звернення мешканців селища та громадських організацій і на своєму засіданні в листопаді 2016 року залишила проімперську назву, мотивуючи це тим, що ім'я С. Кульженка вже вшановано в назві вулиці родини Кульженків (тобто гамузом з сином і невісткою). Але не полінуйтеся та прийдіть подивитися, що це за вулиця!!! (Пригадується із статті С. Вакулишина ганебне “вшанування” пам'яті української гордості Євгена Маланюка в назві Богом забутого провулочку. Які невігласи це зробили?!). Та на вулиці Кульженків ані домів не було, ані автани їздили, лише містечко гаражів ошасли-

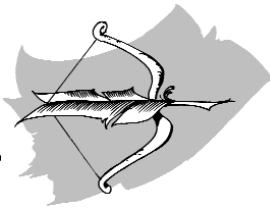
вило її своєю присутністю. Тільки недавно, щоб роззантажити площу Шевченка, КМДА надумалася цю так звану вулицю реконструювати...

Дуже цікаво, чи бачили пани депутати з комісії по назовництву хоч одну вулицю, яку нагороджують іменами славетних українців. Не треба їхати враз на всі вулиці, щоб в голові стався вінегрет, а на ті, що винесені на обговорення, — слід, щоб знати місто, в якому їм випало порядкувати. Бо виходить одне неподобство. До речі, в Києві ще є вулиці, які потребують перейменувань, Ось, будь ласка, Електротехнічна та Індустріальна, від яких тхне проклятими 30-ми роками минулого століття...

Та повернемося до чудового парку, який теж не бачили депутати з комісії. А в ньому є і дерева, посаджені Стефаном Кульженком, із дивовижною “плакучою” сосною, і могучі дуби аж п'ятисотлітні, і боввет з цілошою водою, яка напугає багатьох киян з округи, і затішні алеї, і лави для відпочинку. А поруч ставки, найбільший з яких невігласи намірилися приватизувати, і в ньому раптом подохла риба. Мальовничо мало відома місцина киянська, де до побудови ендокринологічного інституту зберігалася скромна одноповерхова дача Стефана Кульженка, піддається зазіханням. Правда, до цього часу мешканці селища змогли відстояти спробу “відломити” частку його території під дачу якогось бонзи.

Прийдіть подивитися на цю паркову українську красу!

І тому бажання побороти імперський пережиток не покидає душі справжніх киян. Розповіла про цей епізод в діяльності назовницької комісії, щоб найбільшало небайдужих киян, здатних до утвердження справедливості. А статтю Сергія Вакулишина вважаю дуже своєчасною і важливою, і вдячна редакції тижневика “Слово Просвіти” за те, що вона підняла таку нагальну тему.

Приїзд Президента України до Сагриня за визначенням Люблінського воєводи — націоналістична провокація...

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Те, що нинішня владна команда Польщі до 75-річчя трагічних подій на Волині готує Україні “сюрпризи” ніхто не мав сумніву. Хоча більшість “сюрпризів”, підготовлених до цієї дати польськими пропагандистами були прогнотованими, проте були й несподівані повороти. Це “дозволив” оновлений 26 січня Закон про Інститут національної пам’яті (Польщі), згідно якого український національно-визвольний рух, починаючи від 1925 року, вважається злочином проти польського народу.

А щоб цей, явно абсурдний з точки зору нормального добросусідства, запис звучав більш вірогідно, у законі записано, що український національно-визвольний рух співпрацював з німецьким окупантом. Ось таким чином перед черговими (до місцевих рад) виборами захищають “добре ім’я” Польської держави та польського народу. Насправді цей “захист” дещо нагадує російську обсеію про світову антиросійську “змову”. Тому все частіше у Польщі лунає пересторога, що більшої дискредитації Польщі, ніж її “захист” у виконанні команди Качинського, важко вигадати.

Не тільки українців, а й поляків шокувало інтерв’ю російському “РІА Новості” Корнелю Моравецького — батька нинішнього прем’єра Польщі, опубліковане на початку липня. І хоч на нього вже звернули увагу українські ЗМІ, прокоментують його “антиукраїнські реверанси”. “Бачу, що українці — народ дуже розділений. Схід України сильніше тягнеться до Москви, ніж до Києва або Варшави”, — сказав К. Моравецький. Це, звичайно, дуже велике перебільшення, яке показує “месіанський” спосіб мислення цієї людини, її відірваність від реальності. Масове заробітчанство українців у Польщі — вимушене. Польщу заробітчани вважають плацдармом для переїзду до більш прогнозованої нині Західної Європи, насторожені наростанням у Польщі історичного шовінізму.

К. Моравецький висловлює стурбованість, що українська влада “взяла курс на ліквідацію або сильне обмеження російської, як мови викладання в школах. “Це незрозуміло, тому що половина народу там говорить по-російськи. Це суперечить вільному європейському духу. Ми повинні це голосно критикувати, а я не чув такої критики цих українських рішень з боку Польщі”.

Якщо йти за такою логікою, то варто б полякам доповнити вже кілька разів модифікований закон про Інститут національної пам’яті і записати в ньому норму: “Керуючись засадами вільного європейського духу, вважати усі великі (повстання) і малі (терористичні акти тощо) спротиви поляків проти русифікації чи германізації, актами злочинної непокори законним (нині мало хто згадує, що ліквідація польської держави в кінці XVIII ст. — більше відома під назвою забори — відбулася шляхом укладення дипломатичних угод за формальної згоди влади держави, яку ліквідували. — Ред.) окупантам. Виходячи з цього факту усіх, хто брав участь у повстаннях чи інших формах спротиву вважати зло-

Вшанування пам’яті українських жертв в с. Сагрині 8 липня 2018 р. Президентом України Петром Порошенком

чинцями. І за заперечення цього — ввести кримінальну відповідальність”...

Хтось скаже, що це глузування. Але чи не є глузуванням над реальністю і здоровим глуздом польське офіційне твердження, висловлене К. Моравецьким в інтерв’ю для росіян, що усі, хто протривав польській окупації українських земель є злочинцями. Як і зроблений ним закид українській владі, що вона “прославляє злочинців”. Проте при нинішній антиукраїнській зацікленості польської влади важко

лежність від прийняття Україною польської версії “правди” про волинську трагедію 1943 року.

Тут треба сказати, що заявимога польського прем’єра досить ризикована для його політичної репутації. Нині доведено, що в двотомнику Семашків, який понині вважається базовою працею про польські втрати у волинській трагедії, до числа жертв зараховано осіб, які у 1944 чи 1945 роках виїхали до Польщі. Але вивірені фактами польський прем’єр, роблячи заяви про “визнання повної правди” не дуже

А. Дуда поклав квіти до місця, де колись було польське селище

очікувати іншого підходу. Тим паче, що на листопад у Польщі призначені вибори до місцевих органів влади, на яких може спрацювати міф про кровожерливість українців.

І хоча провідні мистці країни, колишній президент Польщі Броніслав Коморовський, частина журналістів протестують проти курсу нинішньої влади на реставрацію шовінізму міжвоєнного зразка та конфронтації з сусідами, проте контрольована владою частина ЗМІ їх жорстоко висміює, називаючи політичними блазнями, а інколи й державними зрадниками...

Зміни формату і суті польської влади очевидні: курс на реставрацію шовінізму. І керівник правлячої у Польщі партії “Право і справедливість” Я. Качинський, і прем’єр міністр М. Моравецький (йому належать слова: “поєднання між народами Польщі та України може спиратися лише на визнання повної правди про події на Волині”), й інші польські політики ставлять (зокрема у виступах перед власним електоратом) стосунки з Україною у за-

переймається. Його не остерегло, скажімо, те, що весною нинішнього року у Вроцлаві 93-річний проф. Ришард Краснодембський демонстративно полишив залу, в якій виступав з “історичною” лекцією прем’єр. Професор, відмовившись від нагороди з рук М. Моравецького, заявив: “Він не відає, що говорить. Не йому вчити мене історії по-новому. Це скандал!”

Сьогодні важко говорити про конструктивне розв’язання та оцінку минулого польською владою. До цього кличе і здоровий глузд, і ЄС в особі голови Європейської ради Дональда Туска. Звертаючись до України і Польщі, Туск сказав: “Конфлікт між нами залежить тільки від наших опонентів, або від політичних дурнів”. Офіційна Варшава відреагувала на ці слова черговим інформаційним наїздом на особу Д. Туска. І черговим докором Україні небажанні вирішувати проблеми.

Якби у цьому докорі була хоч частка правди, то чи міг би президент Польщі Дуда 8 липня вільно їздити містами Волині,

виступаючи на мітингах, покладання квітів до “польських місць”?

“Відзначення” у Польщі 75-річчя українського “ludobujtwa” розтягнулося на 9 днів, починаючи від мітингів та конференцій 7 липня і закінчуючи демонстрацією скандального фільму “Волинь” для вітчизняного та закордонного глядача. Очільники телебачення визнали цей фільм шедевром, який утверджує польську історичну свідомість та національну тотожність. Від цих слів віє реваншизмом.

Напередодні поїздки А. Дуди на Волинь в анонсах на сайті Президента України було повідомлення про спільну молитву президентів обох країн біля пам’ятників, які увічнюють пам’ять жертв того страшного часу. І хоч два роки тому Президент України молився біля варшавського пам’ятника польським жертвам волинських подій, президент Польщі не вважав за доцільне взяти участь у спільній молитві в Україні перед пам’ятником українським жертвам. Штатні тлумачі нинішньої польської політики і екранів телебачення тут же заявили про неспівмірність кількості жертв. Один з авторів сюжету про ці події назвав найновішу “правдиву цифру” польських жертв — 200 тисяч осіб.

Справа не лише у цифрах, а в трактуванні явищ. Коли з екранів польського телебачення співавторка книжок про “ukraiskie ludobujstwo” Є. Семашко чи скандальний ксьондз Т. Ісакович-Залескі заявляють про навмисні вбивства за те, що хтось був поляком, то це дурість у парі з провокацією. Навіть школярам відомо, що кожна протидія є реакцією на конкретну дію. Це об’єктивний закон буття.

А коли подібні речі звучать з уст політиків, то це вже патологія. Керівник Управління зі справ ветеранів та репресованих осіб Ян Юзеф Каспшик (звичайно ж, член партії ПіС) сказав на “волинських” заходах біля могили невідомого солдата у Варшаві: “Наших земляків по-звірячому вбивали лише за це, що вони були поляками, що розмовляли польською, що жили там від віків у любові до католицької віри та польськості”.

Ще далі у реваншистській ностальгії пішов вже згадуваний прем’єр Польщі М. Моравецький: “Цього злочину ми не забу-

демо. Наша пам’ять мусить спиратися на правду про волинський злочин, який не може бути релативізованим (поставленим у залежність від інших подій. — Ред.) Не можна його виправдовувати. Ми не зупинимось у наполяганні, доки волинські та інші місця страт поляків на східних кресах не будуть гідно вшановані”.

Устами діючого політика найвищого рівня виразно сказано про вшанування пам’яті “на кресах” стосовно законної території іншої держави.

П. Поброщенко зі словами з Господньої молитви вже не вперше говорить про потребу взаємності прощення, про недопустимість політизації та односторонніх оцінок складного минулого, про російську зацікавленість в українсько-польському напруженні, про необхідність зосереджуватися на висвітленні спільних сторінок боротьби поляків та українців проти москвитинського поневолювача.

Однак ця важлива деталь сагринської промови Президента України 8 липня в с. Сагринь на вшануванні пам’яті українських жертв був проігнорований польськими телевізійниками, хоча лунала та історична теза: “Не може бути вільної Польщі без вільної України”. Чи це випадкове випадання з ефіру, чи, може, початок нової тенденції? Нині у Польщі є люди, котрі закликають до зближення з Росією, називаючи це зміцненням Польщі на міжнародній арені... Цю ідею публічно озвучив батько діючого прем’єра.

Приїзд Петра Порошенка до Сагриня мав і, за всіма даними, й далі матиме інформаційно-політичне продовження. Люблінський воєвода Пшемислав Чарнек назвав заходи у Сагрині за участю президента України українською “націоналістичною провокацією”. Провокацію він побачив в даті проведення цього заходу — українського історика з Любліна доктора Григорія Купріяновича. Люблінський воєвода пояснив мотиви свого кроку. З цього “пояснення” виникає, що служби Воєводи не мають відомостей про реальні події в Україні. Проте мають вільний доступ до російського інформаційно-пропагандистського ресурсу.

Євген ГОЛИБАРД

Польща приймає українців

Неможливо охопити всі важливі події за Бугом, які цікаві для нас. Тут має бути ефект присутності. Тому пропоную читачам увияти себе на місці автора цього короткого репортажу.

У суботу ранком повідомили, що в понеділок невідкладно маю бути у Катовицях на важливому зібранні. Нема проблем. Майже сто разів, без особливих пригод, потягами і автобусами спокійно долав шлях на південному напрямку, від Києва до Вроцлава. От тільки цього разу, враховуючи обставини справи, треба прибути на місце в неділю, а отже, вирушити сьогодні, у суботу.

І тут виявилось, що ані на “Пендolino” до Перемишля, ані на автобуси немає квитків на сьогодні. На авіаваріант можна не сподіватися, якщо не має квитка, купленого хоча б за пару місяців до дня вильоту.

“Безвіз!” — зазначила пані у віконці центральної каси. — На сьогодні залишилось шість квитків на потяг до Варшави”. Нема ради, мушу їхати майже у противаженному напрямку, на північ. Добре, там розберемося.

Спальний вагон переповнений, але тихо. Ідуть люди бізнесу, студенти, родини з дітьми.

Українка Аліна, після успішного складання іспитів на заочному відділенні в педуниверситеті ім. Драгоманова, повертається до постійної праці у “Макдоналдсі”. Каже, що свою роботу любить і не нудиться. До Торуню приїхала три роки тому разом із чоловіком, нині мають добре помешкання, з радістю показала *Картку постійного перебування*.

Вивчаючи українську філологію і літературу в Києві, Аліна сподівається викладати її у Польщі. І має рацію, позаяк попит на українську мову в Польщі зростає. Українську викладають у кількох університетах, на різних місцевих курсах, у школах за місцем компактного проживання українців.

Зокрема у Вроцлаві, за даними міського управління освіти, у 2017—2018 навчальному році за шкільними партами сиділи понад 30 000 дітей українських батьків, котрі працюють у цьому місті.

За даними Загального перепису населення 2011 року, з 38511,8 тис. громадян Речипосполитої Польської, українцями ідентифікували себе 51,0 тис. осіб (0,13%). Ситуацію змінює один мільйон українців, котрі прибули до Польщі впродовж 2013—2018 років і офіційно працюють.

Центральна і місцеві влади сприяють розвитку цієї нової структури населення. Це видно на інформаційних табло і вивісках українською мовою, у зростанні симпатії звичайних людей, у поведінці касирок, котрі терпляче й доброзичливо пояснюють подробиці подорожі для прибульців зі Сходу.

А пояснювати насправді є що, бо маса інформації, що лавиною падає на голову після виходу з вагона, часом викликає ще більше запитань.

На пероні мене чекала Антоніна з Києва, яка вже майже десять років мешкає у Варшаві, де закінчила університет. Найкоротшою дорогою провела мене через кількарівневий лабіринт вокзалу і допомогла зорієнтуватись із білетом до Катовиць. *Карта поляка* дає передбачене законом зменшення вартості мого квитка на 37%.

До потяга мав годину часу, а тому в салоні Orange забезпечив собі відновлення мобільного зв'язку на польську картку, посні-

дав у нон-стоп кав'ярні, дослідив сервіс у залі відпочинку, спостерігав поведінку “коників” — дрібних вокзальних шахраїв.

320 км за три з половиною години у комфортному Інтерсіті пролетіли швидко. У салоні тихо, немає стукоту коліс, бо немає стиків рельсів; жодних реклам, лише час від часу чути короткі оголошення про наближення і прибуття до чергової зупинки. Пасажири відпочивають, багато хто, використовуючи Wi-Fi, довбуться собі у гаджетах, мій сусід заглибився у книгу. Під кожним кріслом — розетки для приєднання до мережі та підживлення мобільних пристроїв.

Кондуктор двічі перевіряв квитки, а хто не мав, купували. За польськими правилами, пасажири, що поспішають і не мають квитка, можуть під час посадки попередити кондуктора, спокійно розміститись на вільних місцях, а потім купити квитки у вагоні.

Під час перевірки багато хто з пасажирів показували не білети, а відповідні зображення у смартфонах. Паперовий обіг засобів платежу та інформації загалом у Польщі поступово скорочується.

Проте у недорогому готелі на вулиці Клімчока у Катовицях я отримав паперову квитанцію, що засвідчила сплату 116 злотих за дві доби у однокімнатному номері без особливих зручностей, але з холодильником. Отож, маючи на думці сніданки й вечері, кинув речі у шафу й подався на закупі до поблискої “Бедронки”.

Порівняння цін у Польщі і Україні можна приблизно орієнтувати на валютний курс. В обмінниках Катовиць за 100 грн (UAH) дають 13 злотих, а 100 зл (PLN) можна купити за 690 грн. Проте для точнішого порівняння слід врахувати рівень зарплат в обох країнах (середня у Польщі — 4900 зл, в Україні — 8800 грн),

літр — 3,49; шоколад Wawel, 100 г — 2,19; вода Pol-Plus негазована, 0,5 л — 0,5; огірки ґрунтові, 0,5 кг — 1,5; яблука, 1 кг — 3,49 (а для тих, хто має Карту “Бедронки” — 2,49).

До середи доживу, харчів ще й на дорогу до Києва вистачить, а вартість обіду з трьох страв у будь-якому закладі харчування на теренах Польщі становить 16-20 зл.

Пропоную читачам самотужки порівняти польські ціни з українськими, враховуючи різницю доходів і курсу валют. Було б бажано також врахувати показники якості продуктів, що у Польщі гарантуються постійним контролем відповідності стандартам і традиціями солідної праці.

Яскравим, насправді дуже смачним прикладом солідної праці і високої якості продукту є хліб багатозерновий Złoty Łan, 400-грамова упаковка якого коштує 2,65 злотих; серед іншого, привіз цей хліб до Києва, як подарунок.

А тим часом медіа у Польщі вдаються до ще гостріших порівнянь: “На що вистачить поляку, а на що німцю? Купівельна спроможність середньої зарплати у Польщі на тлі країн Заходу” (статтю вмістив *Business Insider*).

Наприклад, на свій місячний заробіток (нетто на руки) поляк може купити 6090 яєць, тоді як німець — 17460; відповідно: молока, літрів — 1521 / 3388; масла, 200-грамових пачок — 726 / 1891; філе куряче, кг — 233 / 412; бензину, літрів — 750 / 1706; пива, літрів — 1400 / 3492; квитків у кіно — 126 / 227...

Вам зрозуміло, чому поляки йдуть на заробітки на Захід? Відповідно маємо наслідки: станом на кінець червня поточного 2018 року в польській промисловості, аграрному секторі й сфері послуг бракує майже 39 % працівників (на графіку).

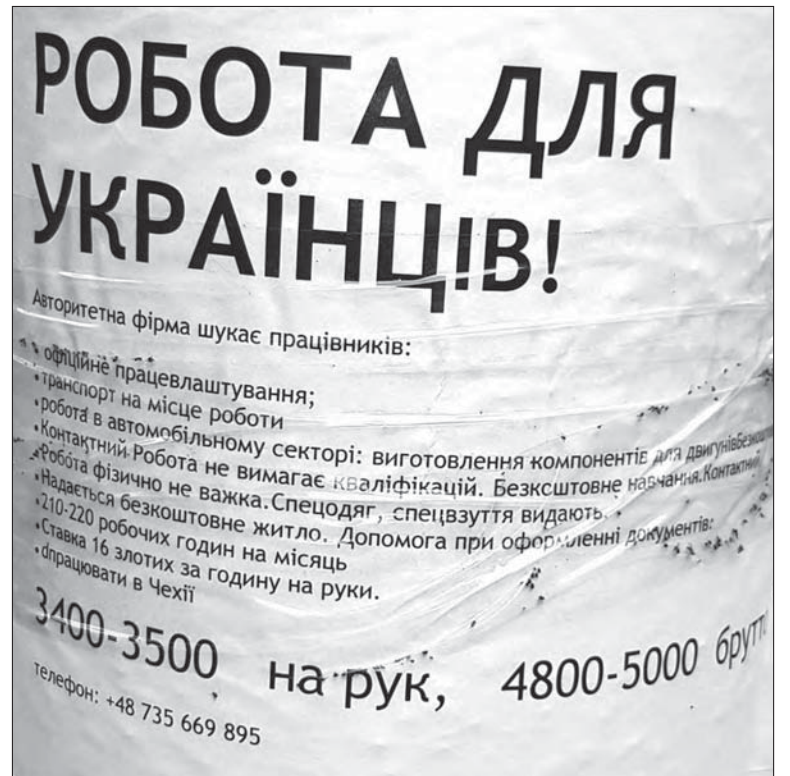

а також структуру споживчих коштів.

Того дня структура мого коштика у “Бедронці” була такою (злотих): яйця, упаковка 10 шт — 3,99; масло, пачка 200 г — 6,88; сирок з персиком, 200 г — 1,88; вафлі горіхові, пачка 500 г — 4,99; сік помаранчевий 100 %,

Дешо пом'якшують гостроту проблеми сезонні заробітчани з України влітку. Але допомога на збиранні полуниці, малини чи навіть яблук — це лише мала частка всієї справи.

А як на цей стан речей реагують громадяни України, “маючи те, що маємо”? Цілком логічно

йдуть до Польщі, щоб скористатись зі сприятливої кон'юнктури на ринку праці. Тим паче, що не лише в інтернеті, а навіть на стовпах навпроти готелю, де мешкав, наклеєно скотчем (нечуване досі порушення санітарних норм) ось такі й подібні пропозиції працевлаштування.

Пропонують роботу не лише у Польщі, а й у Словаччині, Чехії, інших країнах Центральної Європи. Фірми власним коштом проводять всі необхідні формальності для запрошених працівників, надають безкоштовне житло, робочий одяг, гарантують 12-20 злотих за годину при тривалості праці 210-220 годин на місяць.

Часто навіть не вимагають кваліфікації, а пропонують курс навчання на робочому місці, відповідно до конкретної спеціалізації. Натомість прямо вимагають доброї фізичної кондиції, потрібної для продуктивної праці по 8 годин 6 днів на тиждень, а також сподіваються на участь українців у поліпшенні демографічної ситуації у деяких країнах ЄС.

браку робочих місць, як мінімум, на зазначену суму заробітку — 3,8 млрд доларів США.

Анджей Вуйцік, директор видавництва KOS, на моє прохання прокоментувати ситуацію, сказав:

“Очевидно в Україні нині такі самі тренди, як у Польщі на початку 1990-х років, коли ми їздили на заробітки до Німеччини. Щоб тільки люди, котрі нині намагаються створити для себе кращі умови і заробіток, не забули про свою індивідуальність і національну самосвідомість тоді, коли зароблять.

Я залишив працю у Німеччині тоді, коли вже маючи добрі гроші, всіляку підтримку і абсолютну довіру роботодавця, усвідомив, що можу втратити мій внутрішній світ, якщо надалі залишусь у чужій країні.

Тепер це є безпека для українців. Тому що на сьогоднішньому тлі всеохопної уніфікації всього, українці ризикують втратити себе, свою особливість і щастя.

Пропоную роботу на шпакатурній машині, а також шпаклювання і фарбування. Оплата 800—2000 \$ Офіційне працевлаштування Деталі за телефоном (надано польський номер мобільного) Від 07:00 до 21:00 відповім на всі запитання.

Характерно, що оголошення працевлаштування надаються українською мовою.

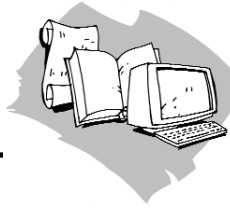
Збільшення попиту на роботу у країнах Заходу, а отже, й активізація трудової міграції зі Сходу — є фактом очевидним. Відповідна динаміка змушує інакше сприймати національно-патріотичні емоції. Як повідомляє *Zaxid-Net*, 2017 року заробітчани переказали з Польщі в Україну 3,8 млрд доларів США.

Ці дані підтверджено центробанками обох країн. Цифра вражаюча й відкриває нам публічну таємницю. Бо, крім втіхи і вдячності для наших “арбайтерів” за приклад їх добросовісної плідної праці в об'єднаній Європі, маємо усвідомлювати, що в Україні де-факто існує глибока прірва

Кожен homo sapiens, котрий шанує свій інтелект, не повинен бути лише робочим волом. Можна якийсь час тяжко працювати для шляхетного вдосконалення свого життя, але не можна жити лише для рабської праці.

Тішуся, що в моїй видавничій роботі маю можливість спілкуватись з найбільш творчими й цікавими особистостями. Зокрема й з українськими авторами, твори яких успішно видаю. І саме це є важливим, бо насправді вдосконалює розум, збагачує серце, поліпшує життя і зміцнює його сенс”.

Поляки виразно покращили своє життя і в цій справі можуть допомогти українцям. Очевидно, якщо українці хочуть працювати для його шляхетного вдосконалення і зміцнення сенсу.

Андрій Лівіцький

«Україні-юридичний ступінь часів Мазепи» — вимога полтавських просвітян

У травні 1917 року на шпальтах газети «Полтавський день» розгорнулася жвава дискусія про майбутнє України з огляду на повалення самодержавства в Росії. В ній узяли участь представники політичних партій, що діяли на Полтавщині, та відомі громадські діячі. Питання автономії України учасники дискусії розглядали в тісному зв'язку з перспективою формування у складі російської армії окремих українізованих військових частин. Переконаними прибічниками автономії України виступали діячі Полтавської «Просвіти» Григорій Коваленко та Віктор Андрієвський. Вони доводили, що долю України може вирішити лише український народ, а не Всеросійські Установчі збори. Григорій Коваленко, зокрема, наголошував, що «Україні має бути повернутий той юридичний статус і політичні права, які вона мала за часів єрма Івана Мазепи». Віктор Андрієвський хотів бачити в складі Тимчасового уряду особливого комісара в українських справах і захищав необхідність створення окремих українських військових формувань.

Громадська і фінансова підтримка Центральної Ради на Полтавщині. Участь «Просвіти»

Тимчасовий уряд не виділяв коштів для забезпечення діяльності УЦР, відтак остання звернулася з закликом до народу створити Український національний фонд шляхом добровільних пожертвувань. Ініціатором збору виступили «Просвіти» та вчителі. Приміром, селяни Горбів Кременчуцького повіту зібрали 72 карбованці, Горбівська «Просвіта» з власних прибутків виділила ще 87 карбованців, а сільські сходи, що відбулися в Мозолівці, Святилівці, Гриньках і Тимошівці цього ж повіту, зібрали 394 крб. У відповідь на патріотичний почин кременчуцьких селян УЦР надіслала їм телеграму з вячністю за безкорисну допомогу.

На рідну справу селяни Тишків Лубенського повіту добровільно обклали себе податком у розмірі 10 копійок з кожної десятини землі та по 3 карбованці з власників крамниць. 5 липня Полтавське губернське земство з ініціативи «Просвіти» перерахувало для потреб УЦР 200 тисяч карбованців. Всенародна підтримка УЦР свідчила, що з мало відомого зібрання киянських інтелігентів на початку своєї діяльності вона стала авторитетною політичною силою в Україні, здатною ухвалювати акти конституційного значення.

Вимоги автономії, з якою українська людина тоді пов'язувала національне відродження і вирішення соціальних питань повсякденного життя, звучали дедалі наполегливіше. На початку травня 1917 року Полтавська громада Товариства Українських Поступовців (ТУП) виступила ініціатором скликання Українського з'їз-

«Просвіта» на Полтавщині в добу Української Центральної Ради (березень 1917—квітень 1918 р). Участь «Просвіти» у громадсько-політичному житті

Населення Полтавщини, як і всієї України, активно включилося в політичне життя. Національно-визвольний рух, що йшов на піднесення, охопив усі верстви українського суспільства: органи місцевого самоврядування, жителів міст, селянство, молодь, церкву. Основні його вимоги зводилися до національно-територіальної автономії України. Полтавці схвалювали і підтримували дії Української Центральної Ради (УЦР), спрямовані на автономізацію України. За легальних умов відновили свою діяльність або виникли нові українські політичні партії, ради, профспілки. Товариство «Просвіта» на Полтавщині було однією з найголовніших складових національно-визвольного руху.

ду Полтавщини, утворивши з цією метою «Спільний комітет українських поступових партій та організацій», до якого увійшли передусім представники товариства «Просвіта», а також Селянської спілки, партій українських есерів і соціал-демократів, Українського клубу, товариства «Боян» та ін. З'їзд відбувся 21—22 травня в Полтаві. Його делегати висловили щире вітання і подяку УЦР за її діяльність, спрямовану на піднесення національної свідомості українського народу і державотворчу діяльність. Висловлено домінуючу в тогочасному суспільстві вимогу широкого національно-територіальної автономії і перетворення Росії на федерацію демократичних республік. Делегати вимагали негайно призначити при Тимчасовому урядові міністра у справах України та сформувати у складі російської армії три українських військових корпуси.

Проведення Українського з'їзду Полтавщини сприяло згуртуванню національних сил українського народу і поклато початок створенню їх організаційних структур на місцях. Наприклад, у

червня, обговоривши текст Універсалу, Лубенське і Миргородське земства та Миргородська міська дума вирішили підтримати УЦР, а Полтавська повітова земська управа — виконувати розпорядження Тимчасового уряду лише за згодою вищого представницького органу України. 18 червня Хорольська повітова рада селянських депутатів ухвалила: «Щиро вітати Українську Центральну Раду, як оборонця і визволителя з кайданів неволі нашої колись вільної, а тепер пригнобленої нещасливої України».

Для обговорення Універсалу УЦР 20 червня «Просвіта» та інші патріотичні організації ініціювали скликання надзвичайного губерньського земського зібрання. Його учасники підтримали проголошення автономії України.

Після Першого Універсалу УЦР створила і перший уряд автономної України — Генеральний секретаріат. До його складу ввійшли і уродженці Полтавщини, члени «Просвіти»: **Симон Петлюра** (належав до Київської міської організації, обійняв посаду секретаря у військових справах) та **Іван Стещенко** (належав до Полтавської міської організації і став секретарем у справах освіти).

Ці події змусили Тимчасовий уряд погодитися на переговори з УЦР, які закінчилися компромісом, зміст якого був закріплений у другому Універсалі. Центральна Рада набула статусу автономного територіально-адміністративного утворення з власним представництвом.

Якщо в Кременчуці, найбільш зрусифікованому місті Полтавщини, проголошення першого Універсалу пройшло непомітно, то другий Універсал після бурхливого обговорення міська дума прийняла переважною більшістю голосів — проти голосували лише четверо більшовиків.

Після досягнення компромісу між Центральною Радою і Тимчасовим урядом Полтавським губернським комісаром за рекомендацією губерньської ради робітничих, солдатських і селянських депутатів було призначено **Андрія Лівіцького** — українського патріота, активного діяча Рево-

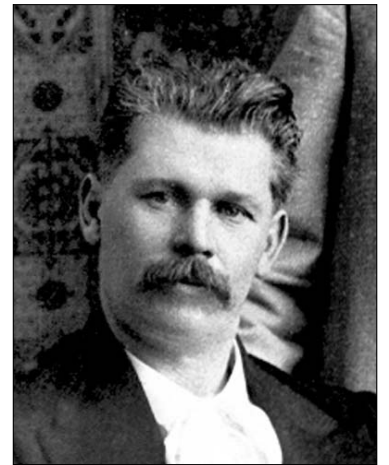
люційної Української партії з часу її створення. А ще пан Андрій був одним із найактивніших діячів «Просвіти» Золотоніського повіту Полтавської губернії. Суспільно-історичний ресурс «На скрижальях» (стаття «Правонаступник Петлюри») зазначає так: «За сприянням Андрія Лівіцького у Золотоніському повіті було засноване товариство «Просвіта», налагоджено видання газети «Вісти з Просвіти». Від січня 1919 року Лівіцький обіймав посади: тимчасового керуючого Міністерством внутрішніх справ УНР, товарища міністра і міністра юстиції, заступника голови Ради міністрів в урядах УНР, голови дипломатичної місії УНР у Варшаві. Протягом 1920—1921 років та 1922—1926 років очолював уряд УНР на еміграції. Після трагічної загибелі Симона Петлюри очолював Директорію УНР та перейняв посаду Головного отамана військ УНР. Протягом подальшого життя на еміграції очолював Державний центр УНР. Після Другої світової війни оселився в Німеччині, став одним із організаторів створення Української національної ради 1948 року. Помер 1954 року в Карлсруе (Німеччина), його прах було перепоховано на українському меморіальному цвинтарі в Баунд-Бруці, поблизу Нью-Йорка.

Просвітяни Полтавщини беруть участь у виборах до міських дум

У серпні 1917 року на Полтавщині, як і по всій Україні, пройшли вибори до міських дум.

Ініціатором створення українського національного виборчого блоку виступила Полтавська організація радикально-демократичної партії, але ця ідея не дісталася підтримки з боку українських соціалістичних партій, які виступали за об'єднання з класовим принципом, тобто з російськими і єврейськими соціалістичними партіями. Наслідком незгод стало те, що єдиного виборчого блоку українські партії так і не утворили. Чисельно та організаційно слабкі, вони не змогли об'єднатися навколо національної ідеї і залежно від політичної ситуації в кожному з повітів губернії прийшли на вибори або розвінчено, або в створеному за класовим принципом блоці з іншими неукраїнськими партіями та громадськими організаціями. У результаті муніципальних виборів міські думи Полтавщини помітно полівишали.

Водночас у тих повітах, де вдалося об'єднатися, патріоти мали вдалі результати, зібравши щедрий електоральний врожай. Іноді об'єднанню силою була «Просвіта». Приміром, у Лохвицькому повіті. Тут українські національні сили йшли на вибори разом — за списком товариства «Просвіта». Список кандидатів лохвичани узгоджували не за партійною ознакою, а на основі «українізації і демократизації». Не дивно, що за список «Просвіти» у Лохвицькому повіті проголосувало дві тисячі тридцять чотири виборці, тобто 58 відсотків! Формування міських дум

Іван Стещенко

стало першими демократичними виборами за всю багатовікову історію українського народу. Тож абсолютна більшість виборців навіть не знала як голосувати. Вибори відбувалися за партійними списками і стали серйозною перевіркою для українського національного руху на здатність реально впливати на суспільство й конкурувати з російськими політичними партіями.

Матеріали систематизував

Олег ПУСТОВІГАР,

перший заступник голови Полтавського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

Джерела:

Ревегук В. Я. *Полтавщина в перший рік Української революції. Доба Центральної Ради (березень 1917—квітень 1918 рр. — Полтава: АСМІ, 2007.*

Пустовіт Т. *Українська історія Грицька Коваленка//Зоря Полтавщини, офіційний сайт газети, 17.02.2018. режим доступу <http://zorya.poltava.ua/ukrainska-istorija-gricka-kovalenka/>*

Пустовіт Т. *Віктор Андрієвський — видатний літописець доби Української Народної Республіки// Зоря Полтавщини, офіційний сайт газети, 25.08.2016., режим доступу <http://www.old.zorya.poltava.ua/2016/08/25/viktor-andriyevskiy-j-vydatnyj-diyach-i-litopysets-dobuyukrayinskoji-narodnoyi-respubliki/>*

Ревегук В. Я. *Полтавщина в огні Української революції (1917—21 рр.) — Полтава, видавець Шевченко Р.В., 2014.*

Білоусько О. А., колектив авторів. *Історія Полтавщини для 6—11 класів загальноосвітньої школи. — Офіційний сайт «Полтавіка» (НПП-Центру дослідження історії Полтавщини).*

Герман В. «Просвіта»: історія та сучасність (1868—1998): збірник матеріалів та документів, присвячених 130-річчю ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка / Упоряд., ред. В. Германа. — К.: Вид. центр «Просвіта», вид. «Веселка», 1998.

Колектив авторів. «Історія Полтави» (сайт Бориса Тристанова), — Стещенко Іван Матвійович, режим доступу

Колектив авторів. «Правонаступник Петлюри», інформаційний ресурс «На скрижальях», режим доступу http://na-skrizhalyah.blogspot.com/2016/09/blog-post_77.html

Коваль Р.М. *Енциклопедія Сучасної України. — Лівіцький Андрій Миколайович, режим доступу http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55406*

Лівіцький Андрій Миколайович. — Колектив авторів, Вікіпедія.

Коротенко В. *До біографії Андрія Лівіцького (маловідомі документи Державного архіву Полтавської області) // Полтав. петлюріана. Ч. 1. П., 1993 р.*

Симон Петлюра

Лубнах була створена коаліційна рада українських громадських організацій та Український демократичний союз.

Не порозумівшись із Тимчасовим урядом Росії, УЦР 10 червня 1917 року самостійно проголосила «Універсал Української Центральної Ради для українського народу, на Україні і поза Україною суцього». В ньому говорилось: «Нехай буде Україна вільною. Не одділяючись од всієї Росії, не розриваючи з державою Російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям, хай порядок і лад на Україні дають вибрані вселюдним, прямим і тайним голосуванням Всенародні Українські збори (сейм)». Таким чином, УЦР, аби врятувати край від анархії і руїни, що насувалися з Росії, брала рішення долі українського народу до своїх рук.

Універсал невдовзі став відомим у найвіддаленіших селах і хуторах Полтавщини і справив величезне враження на українське суспільство, оскільки це був значний крок до національного відродження. Практично всі верстви української людності і органи місцевого самоврядування та громадські організації підтримали Перший Універсал. 16

Віктор Андрієвський

Марія ПАВЛЮК,
голова об'єднання Галицького району м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка;
Ольга МАНЮК,
заступник голови об'єднання Галицького району м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

«Тільки власна діяльність допоможе вибороти для себе наші права»

Володислав-Валентин Іванович Федорівич — голова “Просвіти” 1873—1877 років, дійсний член НТШ, культурно-просвітницький і громадсько-політичний діяч, меценат.

1873 року після несподіваної смерті Ю. Лаврівського “Просвіта” на загальному зборі вибирає третього голову. Ним став член Головного Виділу, галицький аристократ, високоосвічений землевласник Володислав Федорівич.

Володислав Федорівич народився 25 травня 1845 року в с. Білінівка на Тернопільщині. Родина Федорівичів, як писав І. Франко, належала до найдавніших шляхетських родів і виводила своє походження від руських чернігівських князів. Син дідича-народовця Івана Федорівича виховувався в українському патріотичному дусі. 1864 року Володислав закінчує Тернопільську гімназію, де директором тоді був В. Льницький, учасник “Собору руських учених” 1848 року. Під його впливом молодий гімназист зацікавився філософсько-історичними науками і мистецтвом. Учнями цієї гімназії на той час були: майбутній український учений Іван Пулюй, Володимир і Олександр Барвінські — згодом провідні діячі “Просвіти”. 1866 року Володислав вступає до Віденського університету, а через два роки продовжує навчання в Сорбонні та французькій Колегії, подорожує Європою, знайомиться з культурою Англії, Франції, Італії, Швейцарії, Німеччини.

1871 року, після смерті батька, стає спадкоємцем добре за господареної значної земельної власності в с. Вікна на Тернопільщині, до якої пізніше прикуповує сусідні маєтки. Тут він запроваджує зразкове хліборобське господарство. Крім того, Володислав активно досліджує історичне минуле свого народу, цікавиться періодом трипільської культури, студіює етнографічні матеріали і стверджує, що “русини в давньому минулому нічим не різняться від французів чи німців”. Бере участь і фінансує археологічні розкопки в навколишніх селах, зокрема, в с. Вікна — декілька могил, у с. Товстому — неолітичні поселення, у с. Новосілці — великий курган, у с. Черняхівцях — “Княжу могилу”. Про археологічні знахідки повідомляє в пресі, а згодом виставляє їх на Археологічній виставці в 1887—1888 роках у Львові. Молодий землевласник субсидує археологічні розкопки стародавнього Галича (Крилоса), які проводив професор Львівського університету, український археолог Ісидор Шараневич. У своєму палаці Володислав заснував перший найбільший краєзнавчий музей на Поділлі, у якому налічувалось близько двохсот зразків килимів із різних місцевостей Західного Поділля та інших регіонів України. Поряд з картинами в музеї знаходилися кераміка, порцеляна, зброя, предмети старовини, археологічні та геологічні експонати. Великим скарбом була бібліотека В. Федорівича, котра нараховувала 20 тис. томів з численною кіль-

кістю старовинних книг та архівних матеріалів. Родинний архів містив близько 15 тис. документів. У 1883—1884 роках на запрошення В. Федорівича його опрацьовує І. Франко. На основі вивчених документів Іван Франко пише дослідження: “Гримайлівський клопч”, “Панщина та її скасування в 1848 році”, “Фінансове положення Галичини”, “Лук’ян Кобилиця”, а також свою найбільшу історико-публіцистичну працю “Життя Івана Федорівича і його часи”.

Володислав як добрий господар дбає про розвиток громад, де були його маєтки. Як член Крайової комісії з розвитку ремесел у Східній Галичині, організовує у с. Вікна ткацьку майстерню, де, крім килимів, виробляли також верети, пояси, крайки. Чудові килими з цієї майстерні продавалися по всій Австрійській імперії. 1873 року на Віденській виставці презентовані В. Федорівичем килими в українських мотивах отримали найвищі схвальні оцінки. У с. Товстому поруч із ткацькою майстернею він засновує крайову бондарсько-ковальсько-гончарську школу. Тут виготовляли полив’яну кераміку з різноманітним мистецьким орнаментом.

Спостерігаючи хитрість і підступність поляків у Галицькому сеймі щодо українців, будучи прихильником львівської “Просвіти” і членом Головного Виділу, він погодився стати третім головою “Просвіти”.

Новообраний голова у своїй інавгураційній промові 22 травня 1873 року наголосив: “Культуру краю визначає не ступінь родючості землі, а ступінь освіченості громадян. Та й політиком може бути лише освічена людина. Отже, нам, русинам, необхідно насамперед усвідомити, що скільки голів заввоюємо для освіти, стільки ж осіб скаже, що ця земля — Русь, а вони — русини. Нехай же політикою русинів тепер стане праця над освіченням народу. Тільки власна діяльність допоможе вибороти для себе наші права. Отже, я хочу, щоб усяка чужа гегемонія над нашим народом перестала, щоби ніхто нами проти нашої волі не опікував. Русь — для русинів!”. Чотири роки під орудою В. Федорівича відзначені в історії “Просвіти” розширенням географії її діяльності. Першорядним завданням було поширення знань серед народу, видання книжок і поширення освіти в Галичині, підготовка і розповсюдження підручників для початкових і середніх українських шкіл, друкування по-

пулярної літератури для народу під егідою “Просвіти”. У 1875 р. було засновано першу філію в с. Бортники біля Ходорова і першу читальню в с. Денисові на Тернопільщині. Стараннями О. Барвінського відкрилася філія “Просвіти” в Тернополі 1876 року, згодом — у Коломиї і Станіславові (1877 р.), прийнято ухвалу про впровадження місячних членських книжок. В. Федорівич дбав про розповсюдження української книжки за межами Галичини. Зокрема, того ж 1873 року звернувся

Володислав-Валентин Іванович Федорівич

до уряду в Будапешті з проханням використовувати на Закарпатті українських підручників, якими послуговуються в українських школах Галичини, подав меморіал до Відня, щоб ухвала Галицького сейму про навчання українською мовою в вищих класах академічної гімназії у Львові дістала цісарську санкцію. Для встановлення контактів з українським Закарпаттям багато зробив Іван Франко завдяки особистій дружбі з письменником Ю. Жатковичем. Тісний контакт зав’язала “Просвіта” з Буковиною. Завдяки співпраці з професором Чернівецького університету, доктором Смаль-Стоцьким і за підтримки галицьких видань тут відкривають українські читальні. Щоб покращити просвітницьку роботу в провінціях, “Просвіта” взяла під свою опіку культурні осередки, т. зв. “Руські читальні”, що на час зародження Товариства вже працювали в Галичині. З метою розповсюдження свого впливу “Просвіта” безкоштовно видавала книжки в читальні краю, але 1876 року Головний Виділ “Просвіти” ухвалює постанову, згідно з якою книжки безкоштовно передаються лише

тим читальням, що вступили в члени Товариства.

Володислав Федорівич був гарячим послідовником єднання українського народу від Карпат до Кубані, не мирився з москвофілами, а також з претензіями поляків на українські землі. Він завжди рішуче виступав проти будь-якого приниження “Просвіти” в очах громадськості. В 1876 р. польські депутати (посли) на Сеймі виступили проти допомоги українському театру і “Просвіті” й домоглися призначення допомоги за умови цензурування її видань, “бо вони ширять схизму і ненависть в суспільстві”. В. Федорівич наступного дня на загальних зборах Товариства виступив з патріотичною промовою, яку закінчив словами: “Просвіта є товариством ні від кого не залежним. Коли вона прийняла на себе труд видавати шкільні книжки, то робить це тільки для добра свого народу, а з грошей, що їх край має обов’язок давати на видання шкільних книжок, здає точні рахунки. Що вільно писати полякам і німцям, те писати не може бути заборонено русинам... Лиш 20-мільйонний народ може бути суддею для “Просвіти”. Я дарую “Просвіті” 12 тисяч золотих і сподіваюся, що Товариство допомоги від сейму при таких понижаючих обставинах не прийме”. Управа “Просвіти” відмовилася від ухваленної сеймом заниженої дотації. Почин В. Федорівича підтримало багато інших заможних діячів, і з того часу аж до 1884 року “Просвіта” не одержувала

будь-якої допомоги з крайових фондів. Лише 1884 року, без прохання “Просвіти”, Галицький сейм виділив на її утримання 2000 крон допомоги, яку пізніше кілька разів збільшував.

1877 року В. Федорівич склав обов’язки голови “Просвіти”, але працю в українських громадських організаціях не залишав. Цього ж року його обрали головою Комітету з влаштування етнографічної виставки з нагоди приїзду до м. Тернополя австрійського престолонаступника. Виставка мала на меті показати представникові монархічного двору, що українці — окрема, самостійна нація, з багатою культурою та побутом. У міському парку було побудовано зразки типів селянських хат з різних регіонів Галичини, демонструвалися різновиди українського національного одягу, оригінального національного мистецтва тощо. В. Федорівич допоміг організації і фінансово створити зведений хор з одинадцяти навколишніх сіл. Сам він вітав гостей в одязі українського боярина (за кресленнями істориків) і тим ще раз давав зрозуміти, що українці, як і поляки та інші народи монархії, крім звичаїв і традицій,

мали в минулому свою державність зі своїми боярами й князями, а тому заслуговують у складі Австрійської імперії на право власної автономії з рідномовним шкільництвом, власною культурою та власним самоврядуванням. Організована виставка увінчалася великим успіхом. 1894 року він спонсорував український етнографічний на Крайовій виставці у Львові.

Крім участі в громадському житті, наприкінці XIX ст. В. Федорівич займався політичною діяльністю, писав статті на теми історії, освіти і виховання молоді. Історіософські праці публікував у журналах “Правда”, “Зоря”. У 1879—1882 роках був депутатом нижчої палати Віденського парламенту, пізніше був обраний досмертним членом вищої палати — Палати Панів.

У роки Першої світової війни влітку 1917 року маєтності В. Федорівича опинилися в зоні воєнних дій. Коли з’явилися московські старшини, він звелів відчинити палац, думаючи, що в їх особі знайде охорону перед солдатами. Тим часом за старшинами вдерлися солдати і почали все грабувати, а старовинні книги й грамоти повикидали на подвір’я, щоб ними розпалили вогнище. Серед цього хаосу В. Федорівич у килимарні передодягнувся в селянський одяг, утік до села, де переховувався два тижні. 27 липня 1917 р. солдати підпалили двір, і жертвою пожежі стали неозіненні культурні надбання і скарби, які збирали протягом цілого століття батько Володислава Федорівича і він сам: бібліотека, архів, картини тощо. Зі зразково влаштованих будинків не лишилось нічого. Федорівич поїхав шукати справедливості в російських урядовців до Києва та Петрограда. Після Жовтневого перевороту зразу ж повернувся до Києва, який став столицею УНР. Там занедужав і помер 22 грудня 1917 року.

Його дочка Кароліна Дарія Федорівич-Малицька, що отримала ґрунтовну освіту за кордоном (Німеччина, Франція, Велика Британія), стала українською письменницею й виступала під псевдонімом Дарія Віконська. Вона відома як літературний критик, перекладач і мистецтвознавець. Подорожуючи Європою, Кароліна була освітнім амбасадором України. Крім численних праць, Кароліна залишила знамениту книгу “За силу й перемогу”, яка вперше побачила світ 1938 року.

Література:

1. Нарис історії “Просвіти”, 1993.
2. Енциклопедія українознавства. Т. 9. Львів, 2000.
3. За матеріалами з фондів музею Михайла Грушевського у Львові.
4. 170 років від дня народження Володислава Федорівича // library.te.ua
5. Я. Стех. Згадати культурного діяча Володислава Федорівича // www.novasich.org

Він лежав у палаті лікарні серед таких,
як і сам, поранених —
стара церква бовваніла в осінній імлі
за високими вікнами —
і розмірковував над життям,
що підвладне смерті і розпаду;

по обіді в лікарню приходила жінка
з будинку за пагорбом —
в довгій сукні, з волоссям до пліч,
з очима, льону повними,
молода, зі стражденими тонкими
рисами обличчя, лагідна;

його стрижена голова була трохи
нахилена, очі заплющені,
бо таємниця сховалася в любовних
листах і в самому осуді,
він хотів знайти у душі якомога
більше знищених спогадів;

йому здавалося, що вона уникала того,
що людей пов'язує,
м'яким південним діалектом за дверима
солдати патякали —
він любив самовіддано, та вона мала
в душі когось іншого;

потім він, наопащ піджак,
курув на дворі, синім од холоду,
і бачив, як вона йшла до воріт,
сповита пташиним гомоном,
в її серці поряд з коханням жила війна,
переказана матір'ю;

він довго дивився їй вслід,
нерви були гранично напружені,
оскільки доклав значних зусиль,
щоб зостатися в її пам'яті,
надвечір збиралося на дощ
і з моря тхнуло згнилою рибою;

він ледве стримав себе, щоб зупинити
її сфотографуватися —
вона — в білій сукні, він —
у чорнім костюмі, руки сплетені,
як тоді, дуже давно, на тлі моря,
що було огорнене тишею;

багато в житті набув, але втратив
ще більше й схвилювано
розмірковував, цигарку затисши
в кулаку по-солдатському:
чому вві сні напередодні дощу бачить
покійного вітчима?..

чув уночі, як в сусідніх садах пружно
гупали спілі яблука,
припом'янув, як вона довго лежала
поруч, як тихо плакала,
як його пристрасть була назавжди
спалена її поцілунками...

В'ячеслав ГУК. Нові вірші

Збігло ще кілька день, поки не викрилася
його відсутність —
була подорож і затишне млосне кипіння
блискучої глици,
у згадках повільно добігав кінця
короткий дощовий день,
та він північному вітру підставляв
одухотворене обличчя,
де надвечір у глибочезному колодязі
сяяв умитий місяць;

ніч сховала гніздо сизого голуба
в намоклу основу листа,
чоловік усе життя долав залежність
од власної тіні, жінки,
темна вода шаруділа, поглинаючи
вилиці, змиваючи кров
із закушеної губи, ніби розривала
безбарвний пагін життя,
де тіло смертне наче силоміць
набувало фізичного досвіду;

двадцять років тому їм довелося
побачитися в ресторації —
він був гірським інженером,
вона — викладала французьку;
над квітами, що жовтіли у вазі,
без угаву кружляв метелик,
у миршавім готелі вона навчила
його справжнім цілунком,
і він корився її неприборканому
бажанню бути щасливою;

на нього чекав жереб виснаженого вола,
вбитого перелогом,
або ж доля Миколи Хвильового,
який застрелився в кімнаті,
запросивши друзів на 10 годину ранку
13 травня 1933 року,
тієї суботи паморочилася голова
од густючих пахоців бузу,
а в сусіднім підворітті ще з ночі заводив
приблудний собака;

він здійснював капелюх та обережно
пригладив волосся рукою —
згадав чайку на пустельному пляжі
окупованої Росією Ялти
і як шпальти газет висвітлювали
брехливі російські новини,
потім блукав пересохлим річищем,
яке оголило кістяки риб,
приборкуючи сльози, що котились
з очей і душили горлянку.

Уночі він повернувся з війни з однією
думкою — відіспатися,
тому що досі само життя складалося
лише із саморуїнування,
колись народився проти волі матері,
хоча за бажанням батька;
його дорослішання супроводжували
довгі листи та мандрівки
влітку на Чорне море, де пражила
на сонці сила голого люду
і лежав на вологім піску, висолопивши
язика, мертвий собака;

через страх власної поразки —
він півроку уникав спілкування,
спробував жити в осоружному світі,
але захворів на безсоння,
немов бачив із жахом в душі,
як безголосо гине жива тканина;
він спочивав на рипучому ліжку,
повіривши в клятву дійсність,
і віддавав досить моторошні подяки
часові та зубожілій плоті —
з тривожною думкою: чинити справжній
опір фізичній смерті;

наступного дня — його ліва щока
була поранена лезом бритви,
відтак, доголившись до кінця,
він причепив пластир до ранки,
потім вдягнувся і вийшов надвір,
де хирий вітер віяв навскоси;
того року на півдні дні були поперемінно
то ясні, то похмурі,
він бачив, як над морем чайка летіла
до скелі, мов до обійстя,
порушуючи, як приписи лікаря,
душі вбогої оголений спокій;

пригадав, як втрачав слова у шкільні
роки біля класної дошки,
як зазвичай увечері пірнав,
як той плавець, у напівсонне море,
як дарував новим віршам життя
крізь жакливу зневіру і втому;
у Криму за гнилою осінню —
наставала згнила зима, як пастка,
над вмерлим морем нескінченно
висів сморід хворих містечок,
та в пораненому тілі більше
не відгукувалася давня пристрасть.

Пляж у вересні

Вже птахів сіруватий димок розчинився
в глухій висоті,
вночі у саду, збиті зливою,
пружно гупали яблука зрілі;
притулок в готелі на безрік знайшли —
усі грішні й святі —
чоловік притискався шерхкими
губами до жіночої шиї —
це необмежений вияв справжніх
почуттів під час війни,
двох тіл на зібганому простирадлі
приречене поєднання,
із виразом цілковитого спокою
на обличчі він бачив сні,
де мовчки розглядав мертву землю
і осінь кровила рання;

а потім, споглядаючи жіночу
оголену спину, тихо курих,
і сонна вода, поступово перетворюючись
на лід, твердла,
вранці на знак жалоби в місті було
приспущено прапори,
запахуца кава й цигарка були
як терпка грубувата цедра;
це був один із тих диваків,
які любили чорно-біле кіно,
теплий вересень, одноповерхові селища,
суп із шафраном,
він збрив вуса, ніби назавжди оголив
душі замулене дно,

перед тим, як нарешті повернутися
на землю обітовану;
тоді вони разом були на пляжі,
вона лежала на рушнику,
гортала ранкову газету, було сонячно,
він плавав кролем,
на похилому березі бачив її постать —
жіночну й струнку —
мертва вода відгонила лікарняним
ліжком і тілом кволим,
а старі дерева легко закривали
яскраво-синю даль, і йому,
можливо, вперше за багато тижнів
стало набагато легше,
край жовтих берегів погойдувалися
човни і лежав намул,
серце билосся рвучко, та він жив,
неначе давно померши;

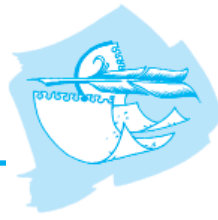
подумки пірнав у спогади,
бо минуле ятрило серце, але
вогкий вітер здіймав на сірій воді
хвиль ліуваті гребні;
журба пробирала до серця, бузкові
тіні падали од дерев,
чорні пташині зграї, мов погляди,
схрещувалися на небі;
його дратувала вмируща людська плоть
і плинність днів,
перед тим, як зайти у воду,
зробив трюк — трохи постояв
на голові на піску, і горизонт ширшав,
мерхнув, бліднів
в його уважному погляді, як кохання
безглуздий прояв;

того дня він задовго виконував
серію плавальних вправ,
свіжовиголений і вмитий на залізний
трамплін виходив,
вона вже не бачила, як він канал
намагався здолати вплав —
смерть стала досягненням бажаної вну-
трішньої свободи;
попри вагомість та значущість —
це були звичайні слова,
на сонному пляжі потопельника
знайшли якраз по обіді —
розмитий обрис провінційного
містечка — сповивала мла,
і над каналом висів прісно-іржавий
запах зеленової міді.

Як на біду, в його житті вже нікого
не залишилося — навідріз
подальше життя, нехай і не кожен день,
— ставало за марноту,
він пригадав, як у голому глілі надривно
співав чорний дрізд,
як осіння пора завжди закінчувалася
збиранням яблук в саду;

удень річка затопила сухі рівчакі,
проте вночі вода вже зійшла,
він стояв майже по щиколотку в піску
й обличчя на сонці грів,
намагався збагнути розхлюпану
синь цупкого огрублого шва,
що просто навмання проліг між
пустельних спадистих берегів;

щоб ураз придушити страх смерті,
він милувався пейзажем, міг
часто думати з любов'ю про тих,
хто від нього пішов назавжди,
його душу охоплював спокій,
неначе крижаний дощовий потік,
й усім еством відчувався тривожний
настрій розбурханої води;

він знав, що був нездатен чинити опір
тому, що вирувало в душі,
лише на перший погляд повернувся
додому усунути од життя,
мав думку вжити смертельну дозу
морфію, а комір горло душив —
впало в око, що по обіді збурений
річковий вир тіні дерев утяв;

відчував, як в його хворому тілі
температура вже йшла на спад,
бачив, як мерхлий вечір швидко
поглинав залишки вбогого дня;
згодом він застав дружину навколішках
— мила підлоги кімнат, —
її тепле волосся надто пахло сирію
водою, коли він її обійняв.

Він любив дивитись, як починало
світати над морем, де
усвідомлення життя живої матерії
відбувалося завчасу,
завше намагався чути жаль, бути там,
де не було людей,
та зрозуміти потворність смерті
й досягнути життя красу,

де в мертвій душі жила вбога пристрасть
завітраних губ,
та, що без угаву марнувалася, помалу
сходячи нанівець,
колись його тіло вирубав із криги
згорьований льодоруб,
утім душа прагнула відчути лише тепло
людських сердець;

перед прогулянкою він у ліжку годину
нерухомо лежав —
відчуваючи, наскільки стомився,
як життя позбавило сил,
як втрачав владу над почуттями,
які щент знищила ржа
крові, що урочо хлюпала в роззятому
колі напнутих жил;

тяжка розлука закінчувалась однаково —
теплим листом
як нетривке подароване щастя, як сум,
застиглий в очах,
день видався дуже холодним, він вдягнув
зимове пальто,
на річці дивився, як перестрибував
із гілки на гілку птах, —

це обмеження в'їзду в країну для
неблагонадійних осіб,
рвучкі кола крові під шкірою
й підборіддя цупка стерня,
він бачив, як блищав тьмяний вогкий
пісок, як зграї риб
від безмірної нудьги плавали між
камінням у світлі дня.

Franz Kafka is dead*

По губах він читає слова, зміст яких,
як завжди, незрозумілий —
йому, чоловіку, вирваному з буденного
плину життя раптово;
у далечині берег річки хитається,
наче човен на хвилях білий,
і сіра мертва рибна вода ранив лезом
борлак, розриває горло
навпіл, ніби від тих обережних слів,
промовлених у вигнанні,
залежить надто багато, мовби на кін
поставлено життя і рана,

завдана жінкою минулої ночі в готелі,
коли зорі світили ранні,
майже не тривожить, як перше,
і тільки річка, у брижі вбрана,
несе кудись червонувату ржу осінніх
плодів, теплих на дотик —
і на смак, певно, досить приємних,
жене од покинутих жител;
чується крапання крана і за вікнами
чайки тривожний покрик —
зледеніла задуха знищує почуття,
забирає можливість любити,
і пульсує блакитна жилка на шії в тієї,
хто спить, й невиразно
вибивається усмішка на вустах і гасне;
мокне дерево й гравій;
на круглому столі у бузковому мороці
бовваніє китайська ваза,
випадкова властивість жити без імені —
як французькі гаркаві
слова, якими змальовують життя

або смерть, якими навчилися
гоїти й розраджувати, нищити душу,
як паводок — дрібнолісся;
справжність світу тонша за бритву,
що затис у руці; спочилий
яскравий полудень наражає
на небезпеку, міддю фарбує листя
поруділого горішника: навчили жити,
але вмирати не навчили;
масний липкий осад на шкірі,
гнучка ніжність цілунку, вибух
гніву через нерозуміння, людина
виходить з кімнати, й комір
муляє шойно вимиту шию,
так води шалений глибокий віддих
перемагає настобурчену чуприну
чагаря, так кориться втомі
серце, де вмирає кохання, і дзюрчить
вода в поржавілих трубах,
а в чоловіка захолола душа,
на його шії пляміє губна помада,
залежність од хижого денного світла —
ніби риби жива утроба,
і оголена плоть тремтить від цілунку
чи доторку простирадла —
так раптом чайка відбивається
в мутних хвилях і мочить пера —
наче неусвідомлений жах, що вже нічого
неможливо змінити —
і розплата неминуча, і сміливість лише
здається жахом перед
плином часу, що переходить у розпад,
де зайві слова молитви.

Він іде до вікна, щоби подивитися
на старі дерева, туди, униз,
де бруківка гаряча з нетерпінням чекає
на дощ і крапель мідь,
кінь, давно увічнений в камені,
на площі вудила старі обгриз,
тихо співає канар, і піджак наопах
на спинці стільця висить;

на давній світліні — точний образ мого
батька, що вже помер,
Боже, спекотного липневого дня 2002
року бачив його живим,
пахли ліками коридори, стіни, світло,
халати медичних сестер,
спливає час: у думках щоразу повертаюся
в окупований Крим;
час не пом'якшив мовчання поміж тими,
хто вже давно онімів —
парафіяльний священник стояв поруч
ліжка тяжкохворого й міг
щось змінити на краще у цьому світі,
але йому бракувало слів
бо навідліг рвалася цупка тканина дня —
і пахнув дощем моріг;

заморожена вода всередині тіла
не дає померти, неначе любов
живих до тих, хто пішов, любов,
що не знає часу, розлук і меж,
у дверному отворі мерехтіла бузкова
тінь і морок, як чай, холол —
це те, що залишається назавжди,
це те, що душею навік вбереш;

у полі, де були вівці, Томас Гарді**
прикинувся мертвим колись —
надто вразливий хлопчик хотів знати
ту межу власних думок,
що проходить крізь почуття, лишаючись
у них, чи кулею крізь
тіло — так якір життя встрягає глибоко
у вологий рудий пісок;

він тихо підійшов до підвіконня —
і вечір цигаркою спалахнув,
почув крізь відстань часу голос підлітка
— як багато років тому,
цупкі жили мотуззям напнулися на шії,
адже він існував і був,
але більше просто не міг тримати
в душі ту давню тяжку вину;

не маю сили говорити мовою поезії —
залишається просто біль,
щось невимовне, про що знаєш іще
з дитинства, але мовчиш,
невидимі шви вздовж коміра —
це з'їдає піджак ненажерна міль,
надривається слово, і хрест-навхрест
виривається з горла вірш.

Сірокрила чайка ховається в товщі
річкових хвиль, ніби в товщі землі,
тремтить, рветься та меркне назавше
масне повітря під її дужим крилом,
людська самотність, як кров, лягає
в основу буття, і пахне хліб на столі,
відчуття — рівночасне, як пульс у зап'ястку,
прошитий кров'ю й теплом;

так ніби крізь напнуту шкіру пробивався
паросток нового тижня, любі
хрипкий голос чайки, що силоміццю
виривається зо дна горла й грудей,
грубшає цупка нитка морського
узбережжя, як безіменна свобода води,
густий сухостій, старе дерево на межі
поля, віршів урочий ямб і хорей;

чайка падає, як камінь, у нурт і клює
своє відбиття, щоб здолати журу,
обриваються спогади і слова, рветься
пам'ять, немов парусина вітрил,
і світлішають сни, й мерзла глина —
як кров, що плямує посуху траву,
вже гортань поступово набуває міцності слів;
і цигарку свою докурив,

той, хто звідав простирадл прохолоду,
жіноче тепло й пам'ятає вуста,
палких поцілунків жагу й корчі грішного
тіла від сили благосних мук,
це як бездонного моря жажна глибина,
це як синього неба німа висота,
це колодязь самотності душ, це спрага
сплетених ніг, переплетених рук,

льодова могила людського життя, плуг,
залишений в полі, де проросте
увіч паморозь із терпким присмаком
пристрасті, ніби ніжні дотики губ,
покрик чайки лине над темною водою
затоплених ділянок, де яріє густе
повітря, як виснажена твердь, яку навмання
рубає поранений льодоруб;

тільки бліда засмага вилицюватого
видовженого обличчя супроти мли,

горбкуватий ніс, жорсткі вуса, барвистий
суглинок б'є лом, наче плуг,
який має силу творця й, сподіваючись
жнив, ранив тіло землі восени,
очі, наповнені небом, зустрічали
приплив, а потім їх накрив капелюх;

марна тиша стримує жахливу втрату
серць, висить неба запах стійкий,
у відсутності впорядкованості речей світу
є загроза, хисткий трамплін,
плавники сполоханих риб під льодом
прорізають зеленаве свічадо ріки,
чоловік у ямі лежить, мов зародок, руки
задублі притискаючи до колін.

Дерева, неначе в обіймах, тримають
плоди до приходу осені,
руда трава у глибоких ярах
аж до снігу зберігає іржавий опік,
світла пора тривоги проймається
пташиним багатоголоссям, і
твердим рубцем заростає на шкірі
сойчин тривожний покрик.

Шелест дощових крапель дужчає,
прохоплюючись негодою, —
дням щастить у них вдихнути небо
широке, яке в дощ вірить,
буйне галуззя, що од вітру бринить
цупко і ніжно, з погордою,
уже тихо поранене світлом сухим
і яскравим навідліг, навиліт.

І робиться гірко у роті од прикрих слів —
на кшталт того докору,
що, наче плід, на смак такий соковитий,
і м'якоть його є вчасна,
розпанахана плугом масна земля ніби
прагне одвічного спокою,
як серця, руч у руч сполучені любов'ю,
сон хвилі чи рух баркаса.

Як жива, мокне у студеній воді риб'яча
плоть — Божа святенниця,
що тверда у намірах існувати над жовчу
людського жалю, як крона,
і щовечора диким птахам стає колискою яр,
де зростає терен — і ця
непомільна одвічна журба —
як зеренням цупким тепла овеча вовна.

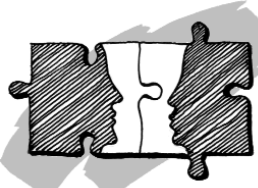
І лікарня, збудована біля самого поля,
де поділено відчай з іншими,
бувало, тільки ненароком згадається,
неначе біль зрізаних стебел,
кипить дощ у здичавлому саду —
і гортань розривається віршами, —
де пташине крило, мов рука,
торкалося пружних простирادل неба.

Надто звичайне й наповнене подіями
життя вже не турбує, бо порівну
поділено горе і радість, і краса із журбою
переповнює душу, як відчай,
як легке тілесне ушкодження —
під сорочкою рану тримай незагоєну,
дудуряться трави шерхкі, коли раптом
тінь пташки ковзне обличчям.

Хлібна шкоринка, посипана грубою
сіллю, і прогірклий смак простору —
оголені й беззахисні тіні співочих птахів
клюють зерна з чужої долоні,
і геть зморена риба, що нарешті ж
у розкладені сіті потрапить апостолу,
Боже, з глибокого грішного мертвого дна
щосили вихоплюється назовні...

* Franz Kafka is dead (англ.) — Франц Кафка — мертвий.

** Томас Гарді (1840—1928) — англійський письменник.

“Український народ зовсім інший від російського, має давнішу історію, старшу культуру, славу минувшину”.

Микола ТИМОШИК, доктор філологічних наук, професор, журналіст

Закончення. Поч. у ч. 29 за 2018 р.

Як наші емігранти змусили «Голос Америки» заговорити українською

Уроки діаспори для сучасних доморощених радіо- та телевізійних начальників

Згуртованість і наступальність приносять перемогу
Коротке інформаційне повідомлення однієї з найвідоміших у світі газет — “The New York Herald Tribune” (число європейського випуску від 23 листопада 1949 року) було для світового українства справжньою і несподівано швидкою сенсацією. Ось його зміст: “Цієї неділі 20 листопада в програмі радіомовлення “Голосу Америки” для народів за залізною завісою появилася, нарешті, передача для українців”.

Надаючи вагомий значення цій новині, керівництво “The New York Herald Tribune” вважало за необхідне подати до неї коментар. Тепер ці кілька рядків із поважної американської газети можна розцінювати як історичний документ епохи, який досі в Україні не друкувався, але який мали б знати українці. З цієї причини наводжу його повністю в перекладі українською:

“США вперше почали безпосередньо говорити до 40 мільйонів населення України, до людей, які люблять волю і впродовж століть ставили спротив насильству. Передачі “Голосу Америки” ведені в українській мові. Цю мову в 1863 році царський міністр внутрішніх справ назвав неіснуючою. Гостро відмовляючись розглядати справу культурної автономії для України, цей міністр сказав делегації українських письменників та істориків: “Ніколи не було, нема і не буде української мови”. Сьогодні Україна, будучи офіційно членом СРСР з ляльковою делегацією в ООН, керованою Сталіним і політбюро, відома з того, що вона має широко розбудоване і добре зорганізоване підпілля”.

Більшість часописів української діаспори подали своїм читачам цю новину як заголовну, нагадуючи про те, що це спільна перемога всіх небайдужих і згуртованих. Британські українці, скажімо, довідалися про це з публікації своєї “Української Думки” від 4 грудня 1949 року “Українське радіомовлення “Голосу Америки” вже почалося”.

Після цієї інформації до редакції надходили листи читачів із проханням проінформувати, коли і в якій годині “Голос Америки” мовить українською. За роз’ясненням керівництва СБУ звернувся до посольства США в Лондоні.

Відповідь посольства опублікована в числі газети від 11 грудня 1949 р.: “Регулярні висилки “Голосу Америки” українською мовою” розпочнуться з 12 грудня ц. р. “Голос Америки” транслюватиме “Бі-Бі-Сі” на хвилях 49,4, 41,6, 31,9, 24,8, 19,16 шодня о 6.30—7.00 вечора. Повтор передачі вранці від 11 год. на хв. 25,1. Запізнення виходу пояснюється тим, що українська редакція ще не сповна комплектована”.

З нагоди відкриття української програми в офісі “Голосу Америки” відбувся брифінг, на якому виступив директор радіостанції Ф. Д. Келлер. Його слова процитувала пізніше “Українська Думка” в публікації “Голос Америки” до України: “Програма в українській мові призначена для українців, які 30 років жили під советським пануванням. Відділ міжнародних передач для СРСР сподівається дати мільйонам українських слухачів об’єктивні й точні вісті зі світу, політичні коментарі та відомості про амери-

канське життя, а також географію, культуру і фольклор”.

До речі, упродовж останніх трьох тижнів 1949 року після запровадження мовлення українською “Голос Америки” заговорив також арабською, турецькою та індонезійською мовами. Усього на той час передачі цієї радіостанції транслювалися 24-ма мовами світу.

Протести адептів “русько-го міра” з Парижа, Москви та Києва

Перемога згуртованого українства стала кісткою в горлі для представників “руського міра”, яким уже тоді кишла Європа.

З особливим обуренням сприйняла цю звістку “Русская Мысль” — орган білогвардійської еміграції в Парижі, який від часу свого постання системно здійснював грубі нападки на українців. Цього разу вони накинудилися зі звинуваченнями на всіх, включаючи й “The New York Herald Tribune”. Ось витяги з публікації, сповнені ненависті до тих, хто із симпатією ставився до українських домагань і хто прагне подальше триматися від російської “тюрми народів”: “Вільна преса Америки підтримує політичну акцію, побудовану на розпалюванні шовінізму й ненависті... Професійні самостійники, які давніше годувалися в Берліні, Варшаві, Анкарі і в Римі, сьогодні перекочували до Лондона і Вашингтона... Всі російські народи будуть будувати свою долю у згоді з власним хотінням, але можна бути впевненим, що самостійних вождів вони до проводу не запросять. Самостійництво — типовий витвір еміграції”.

Коментуючи цю статтю, редакція лондонської газети “Українська Думка” назвала її авторів “монархічними ітхгозаврами” і наголосила: “Пережиткам російської білої еміграції, очевидно, не в смак українське радіомовлення, окреме від російського. Вони гостро критикували виступ “The New York Herald Tribune”, порівняли думки цієї статті з пропагандою Геббельса і Розенберга... І це тільки по причині введення української радіопередачі “Голосу Америки”. Що ж, їм тут довелось уступити аж 30 хвилин російських передач на користь українських. Ще не забули валуєвського “не було, нема і не буде”...

Не мовчала й офіційна Москва. З нечуваною доти затятістю вона прагнула заглушити українські передачі “Голосу Америки”. І таки перестаралася. Незабаром стало відомо, що застосовані нею посилені глушильні пристрої негативно позначилися на національному радіомовленні Швеції, позаяк ця країна перебувала приблизно в тому ж діапазоні радіочастот, що й Україна. Стокгольмський уряд щодо цього інциденту проводив спеціальне розслідування.

У відповідь на хворобливу реакцію націоналістичного керівництва англійські спеціалісти винайшли доступні способи нейтралізації заглушки. І такі способи стали незабаром застосовувати. Про це повідомляла своїх читачів “Українська Думка”.

Українськомовні передачі “Голосу Америки” від початку

ретельно прослуховували спеціально вишколені радянські контрпропагандисти не лише Москві, а й Києва. Вислідом такого прослуховування ставали публікації в радянській пресі. Особливо це стосувалося сюжетів, де йшлося про знакові заходи української еміграції. Показовою в цьому плані є реакція офіційного Києва на черговий з’їзд впливової громадської організації американських українців — Українського Народного Союзу, який проходив у Нью-Йорку восени 1950 року й роботі якого було присвячено окрему передачу “Голосу Америки”.

Незабаром офіційний орган компартії України газета “Радянська Україна” відгукнулася про цю подію. Публікація зроблена у формі фейлетону з промовистою назвою “Балаган у Нью-Йорку”.

Фейлетон цей цікавий для нинішнього читача тим, що може слугувати зразком тогочасної радянської журналістики у висвітленні явища української еміграції. У будь-якого неупередженого читача відразу складатиметься враження, що висвітлення це одностороннє, неправдиве, неетичне, грубе. Таке до справжньої журналістики не має найменшого стосунку. Адже замість фактів, які віддавна є стрижнем будь-якої публікації, бачимо тут безрозбірливий набір образливих лайок, які можна почути хіба що в некультурному товаристві, але неприпустимо використовувати на газетній шпальті поважного друкованого органу.

Втім, варто навести фрагменти цього “шедевра” радянської публіцистики: “Що ж за українці зібралися в Нью-Йорку? Це нікчемна купка націоналістичних відщепенців, викинутих народом з укр. землі, людей без батьківщини, які давно втратили право називати себе українцями. Міжнародні, справді космополітичні, шпигуни, вбивці, диверсанти, зараз за шматок гнилої ковбаси служать американським

імперіалістам. Вислужуючись, вони час від часу влаштовують в якось кублі собі збіговиська, де скиглять і виють, мов собаки на місяць, на великий Радянський Союз. Ефект від зусиль зграї псів смердячих — всіх отих донцових, огієнків, мельників (виділення моє — М. Т.) тощо — виходить явно протилежний...”

Учасники цього балагану в Нью-Йорку були наймерзенніші покидьки, набрані американськими властями з числа так званих переміщених. Це — воєнні злочинці, вслякого роду націоналістичні шкідники шпигуни, диверсанти і звичайні кримінальні рецидивисти. Один за одним виходили на трибуну “потерпілі” і... облудно скаржилися на радянську владу за те, що вона суворо переслідувала їх “діяльність”, відправляла цих виродків туди, де їм бути належить...

Цей рідкісний парад тюремних кайнів, що прилюдно хвалилися своїми злочинами проти батьківщини, справді міг відбуватися тільки в труменівській Америці...

Що ж, він цілком достатньо характеризує собою американських паліїв війни і “політичну армію”, на яку вони спираються... Але збанкрутіли агресорів не виручать і не допоможуть їм підібрані на купі сміття нікчемні заповідні, що колись називалися українцями...”

Громадський контроль змісту радіопрограм

Аналіз підшивок діаспорної преси дає цікаву поживу для міркувань про місце і вагу громади в контролі за змістом українських радіопрограм (за умов, якщо її готують в ефір чужинці). Звісно, що ефективність такого контролю залежить від рішучості самої громади, наявності в ній небайдужих лідерів.

Приклади, які наведу нижче, досить показові.

Майже через рік після запро-

вадження українськомовної програми на ім’я керівництва “Голосу Америки” надійшов поштою офіційний документ, який мав назву “Меморіал українців Великої Британії”. Його було подано від імені єдиного повноважного представника всіх українців — Союзу Українців у Великій Британії.

Звертає увагу тональність Меморіалу — толерантна, виважена, в якій домінують думки і побажання, а не категоричність і безапеляційність. Відчувається розуміння того, що втручатися у внутрішню редакційну політику чужинського радіоканалу слід обережно, але потрібно.

Дякуючи ініціаторам та американській владі за введення передачі мовою 40-мільйонного бездержавного народу, автори документа на початку висловили впевненість у тому, що таке починання покликане принести якнайбільшу користь і задоволення всім українцям, які перебувають по обидва боки залізної стіни. І якщо таке розуміння є і з боку американських власників радіоканалу, наголошується в тексті, то було б добре їм осягнути ще одну засадничу істину під час формування радіограм: український народ зовсім інший від російського, має давнішу історію, старшу культуру, славу минувшину і віддавна змагає до створення вільної і соборної Української держави.

З огляду на цю принципову тезу дали в Меморіалі й було висловлено низку побажань та пропозицій. Суть їх зводилася до одного: в українських передачах мала би бути належна увага українським національним ідеалам і національній традиції. Зреалізувати це можна було б включенням час від часу таких тем:

- нариси української історії та культури;
- розповіді про національних героїв минулого і новітньої епохи;
- матеріали про знакові дати національно-визвольних змагань українців.

— огляди американської та західної преси, у яких ідеться про Україну та українців.

Окрема заувага стосувалася необхідності відмосковлення змісту радіограм, адресованих для українців: “Українські радіомовлення повинні бути інакше редаговані, ніж російські. Зміст українських передач повинен бути також інший”.

Що малося на увазі?

За уважного стеження за програмами “Голосу Америки” українські слухачі не могли не звернути увагу на те, що в переважній більшості сюжети російської служби просто перекладали українською. Більше того, інколи вони носили не прихильний або й не правдивий щодо українства характер. І якщо на початку такі випадки були одиничними, то незабаром вони стали носити системний характер.

Українці й у цій ситуації не здалися.

Про причини антиукраїнських передач “Голосу Америки” незабаром дізналася вся українська спільнота. Сталося це після того, як на вимогу Співки Української Молоді група молодих українців потрапила на прийом до керівника редакції україн-

ських програм “Голосу Америки”.

Керівником цим виявився такий собі пан Григорьев — справжній адепт “русского міра”, який і не приховував своїх антиукраїнських поглядів (а скільки таких на нинішніх українських радіо-та телеканалах? — М. Т.).

Під час цієї зустрічі він і заявив безапеляційно, що “не поділяє думки українського суспільства супроти москалів і не вважає останніх за ворога українських самостійницьких прагнень, ані за наявного окупанта”.

Після оприлюднення такої інформації в низці газет української еміграції до головного офісу “Голосу Америки” та до Міністерства закордонних справ США покотилася чергова хвиля українських протестів.

За матеріалами преси, на жаль, не вдалося з’ясувати, чи добилися ініціатори тих звернень звільнення з українського редакції “Голосу Америки” одіозного журналіста. Та після того інциденту українці не пропускали повз увагу жодного факту зневаги до себе. Подібні випадки завжди висвітлювали.

Переконує в цьому хоча б такий приклад.

12 лютого 1953 року “Українська Думка” опублікувала лист читача з округи Норттанс під заголовком “Протиукраїнський “Голос Америки””. Дописувач привернув увагу громади до ще однієї протиукраїнської “виходки” керівництва радіостанції. Цього разу — у випуску польською мовою, що звучав о 7.30 ранку 12 січня того ж року. У передачі йшлося про видатного українського державника і полководця Богдана Хмельницького. І характеризувався він як “здрайца і мордерца”, як холоп, який підняв проти поляків усіх своїх холопів і хотів знищити Польщу.

“Коли таке “Голос Америки” каже польською мовою, то чому б тоді йому українською мовою не надавати фактів про такі вчинки поляків, як наприклад, Березу Картузьку, “паціфікацію”, нищення українських церков і інші вчинки, які діялися в “демократичній” Польщі вже за наших часів?” — доречно запитує читач.

Це не перша протиукраїнська виласка “Голосу Америки”, наголошується в цьому матеріалі. Торік із її хвилі неслася пропаганда “Львува” і “Віотно” (Вільнюса) як польських міст.

У цій статті розроблено огляд лише однієї успішної спроби організованих українців в еміграції. Була конкретна мета: не лише добитися відкриття української редакції “Голосу Америки”, а й контролювати її зміст.

Поza берегами цієї розповіді залишаються перипетії, пов’язані з такими ж кількарічними домаганнями щодо відкриття українськомовних редакцій “Голосу Канади” (1951), німецького “Радіо Визволення” (1954, із зміненою назвою від 1959 — “Свобода”), української секції “Радіо Ватикану” (1964), включення українських програм у радіопередачі деяких радіостанцій Риму, Мадрида, а також Бразилії і Аргентини.

Як важливо, щоб уроки цієї боротьби засвоїли і новочасні українці в себе на Батьківщині. Не зайве нагадати про це і провідникам сучасних українських радіо-та телеканалів, менталітет яких далекий від україноцентричності. Не слід, гадаю, так довго й уперто випробувати терпіння українців. Терпець той може урватися. І тоді заговорить вулиця...

Київ—Нью-Йорк—Лондон—Київ

Як тобі служиться, солдате?

Ще донедавна навіть важко було уявити, що в Україні йтиме війна, нехай і гібридна, але від того не менш кровопролитна. Донецький аеропорт, Іловайськ уже вписані в новітню історію країни героїзмом і самопожертвою наших відважних воїнів. Ми неодноразово бували на полігонах, де проходять вишкіл українські військові. Наша перша зустріч із генерал-майором Олександром Павлюком відбулася саме на Рівненському військовому полігоні. Тоді його вже призначили командувачем ОК “Захід”. Бойовий офіцер із перших днів російської агресії перебуває на фронті. До цього командував славнозвісною 24-ю окремою механізованою бригадою, що нині носить ім’я князя Данила Галицького. Залізна бригада однією з перших стала на захист територіальної цілісності й незалежності держави, звільняла населені пункти Ямпіль, Лисичанськ, Сіверськодоонецьк, Сіверськ, Закотне, Слов’янськ.

У Сіверськодоонецьку разом з іншими учасниками конференції (а це журналісти з Харківщини, Сумщини, Рівненщини та Чернігівщини, а також науковці Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Віктор Набруско та Юрій Бондар) побували в одній із бригад ОТУ “Луганськ”, щоб ознайомитися з умовами проживання наших захисників. Адже, як зазначив Олександр Павлюк: “Якщо ми самі не розповідатимемо про нашу армію, нашого солдата на передовій, за нас це робитиме Росія...”. А про те, як вона це робить, не гребуючи нічим, всім добре відомо, бо на нашій території триває ще й пекельна інформаційна війна.

Тож і вирушили туди, де проводять дні й ночі українські військові, готові будь-якої хвилини дати достойну відсіч ворогові. Повірте, що це не просто слова.

Коли приїхали в розташування бригади, там кипіла робота. На імпровізованому майданчику фельдшер учив бійців надавати побратимам першу медичну допомогу при пораненні. Хтось із журналістів скептично зауважив, мовляв, готувались до нашого приїзду, й одразу ж отримав гостру відповідь, що такі знання на передовій рятують життя солдатів.

— На фронті показуха не проходить, — наголосив фельдшер. — Ми не лікуємо, а рятуємо життя навіть на шкоду здоров’ю воїна. Тобто, коли стоїть вибір втратити якусь кінцівку чи життя, не задумуючись ампутуємо кінцівку, аби тільки солдат вижив.

Розповів, що були випадки, коли через неналежне надану першу допомогу хлопців не довозили до госпіталю... Тому згідно з розпорядком дня вчить військовослужбовців тактичної медицини, ставить запитання і вимагає досконалої відповіді... Хоча вдома мав власний бізнес, а сам родом із Кременця Тернопільської області, не зміг стояти осторонь подій, що відбуваються на сході країни, і вже понад 3 місяці служить у Збройних силах України.

До речі, цікавий факт: у цій бригаді успішно несуть службу і 20-річні юнаки, і 57-річні чоловіки, які також підписали контракт. А служба

Україна — єдина

Олександр ПАВЛЮК: “Якщо ми самі не будемо розповідати про нашу армію, нашого солдата на передовій, за нас це робитиме Росія...”

Із виступу на міжрегіональній науково-практичній конференції “Інформаційна реінтеграція Луганщини: реформа преси, розвиток телерадіопростору та інформаційна безпека” у Сіверськодоонецьку.

нелегка, і не тільки тому, що далеко від дому, що доводиться жити, хоча й у належно облаштованих, але землянках, а ще й тому, що вони — артилеристи і в їх підпорядкуванні важка техніка. Трохи боязно було навіть дивитись на цю грізну зброю. Ми побачили, як артилерійський розрахунок усього за лічені хвилини привів величезну гармату, що важить понад 9 т, у бойову готовність. Усі дії артилеристів чіткі й розраховані, вони вправно виконували команди офіцерів, адже від цього залежить не тільки успіх у бойовій операції, а й, без перебільшення, їх життя.

— Гармата може вистрілити не більше 5-6 разів, а далі, щоб ворог не накрав вогнем у відповідь, мають швидко згорнутися і змінити позицію, — розповів Анатолій Прошин. Полковник із гордістю зауважив, що саме цей артилерійський розрахунок гармати “Гіацинт” здобув перемогу в змаганнях артилеристів, що відбулися в ОТУ “Луганськ” напередодні нашого приїзду.

— Артилерія — колективна зброя, і в нас усе відпрацьовано до хвилин і секунд, — зауважив один із офіцерів. — Особовий склад перекидає визначені нормативи на понад 50%. Дуже допомагають тренування, що неабияк виручає в бойовій обстановці.

Самі позиції воїни облаштували так, аби можна було в більшш комфортних умовах нести службу. Умільці зробили плиту в приміщенні для приготування їжі, є місце для її вживання, зберігання продуктів. Яких, до речі, як запевнили військові, вистачає. Та ми й самі в цьому переконались. Бліндажі, де живуть воїни, чисті й теплі. В одному з них побачили багато книг... Є також лазня, пральні машини. Та хоча б якими комфортними були ці пристосовані приміщення, хочеться, щоб якнайскоріше закінчилась війна і воїни повернулись додому, до своїх мирних професій.

А ще дуже боляче було дивитись в очі 20-річного Івана, який ще в 19 підписав контракт у ЗСУ. Зовсім юний, та нарівні з іншими вправно поряється біля гармати. Йому б ще вчитися, зустрічати зовсім в іншому, більш романтичному місці схід сонця чи мирними вечорами прогулюватись із гарненькою дівчиною... Армією хлопця мавив з дитинства і, трохи ніяковіючи, сказав, що й професію здобув відповідну — механіка-автослюсаря, аби знадобилася на службі. І вже з гордістю додав, що його сестричка теж служить. Вона — медсестра, була на передовій, зараз — на полігоні... Родом Іван із Хмельницької області, а батько у нього, зауважив, росіянин... Ось такі юнаки йдуть в армію служити, не ховаються за спину батьків, не “косять”, а самі, добровільно підписують контракт і успішно воюють, захищаючи нас від ворога. До слова, якщо хтось думає, що там велика зарплата, то помиляється. Бо сума 7000 грн на місяць — не така й велика, якщо додати, що військовослужбовці працюють 24 години на добу. Тому так, як Іван, не головне заробіток, юний солдат хоче, аби на рещті в Україні запанував мир, а для цього він одягнув однострій і не шкодує про це.

Години, проведені в розташуванні наших військових на сході, пролетіли швидко. Враження від побаченого неоднозначні. Бо з одного боку, величезний патріотизм і бажання наших вояків боронити рідну землю від агресора, а з іншого — хотілося б побачити, що вони живуть уже за натівськими стандартами, що отримують відповідну платню, що про них ніколи не забуватимуть ні їх керівництво в Міністерстві оборони, ні ми, мешканці мирних територій. Адже саме тому, що вони там, в окопах зустрічають і проводжають сонце, ми живемо в затішних домішках, святкуємо та молимося, аби всі наші захисники повернулись додому живими й неушкодженими.

Разом протидіяти російській інформаційній агресії

У Луганській облдержадміністрації разом із військовими говорили про те, як, об’єднавши зусилля, вести боротьбу з російським агресором ще на одному фронті — інформаційному, в якій неабияку роль відіграють бригадні газети. Їх для військових допомагають друкувати редакції газет Сумської, Чернігівської та Рівненської областей, зокрема й “Сарненські новини”.

Заступник голови Луганської ОДА Юрій Клименко розповів про ситуацію в інформаційному просторі регіону:

— Порівняно із 2014 роком загальне інформаційне поле області скоротилось у 20 разів. Так, за станом на 1 січня 2013 р. у Луганській області було зареєстровано 68 телерадіокомпаній, нині на підконтрольній Україні території діють лише 24. Проте за цей час ми відновили діяльність обласного телеканалу, побудували нову телевежу в Новоайдарському районі, що забезпечило збільшення покриття підконтрольної території цифровим телесигналом у 4,5 рази, сигналом українських радіостанцій — більш ніж удвічі. У поточному році за рахунок коштів Державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу, побудуємо телевежу в Попаснянському районі, що остаточно ліквідує розірваність інформаційного простору регіону та дозволить частково покрити сигналом окуповані території.

А командувач ОК “Захід”, генерал-майор Олександр Павлюк наголосив: “Коли в противника не виходить подолати нас силою, він намагається перемогти нас ідеологічно. Завдання російської пропаганди — підірвати довіру до армії. Проте ЗСУ сьогодні — професійний бойовий колектив з гострим почуттям справедливості. Тож ми розраховуємо на об’єктивне висвітлення подій і вашу підтримку”.

Юрій Клименко й Олександр Павлюк вручили нагороди Луганської ОДА та ОК “Захід” журналістам і прес-офіцерам, а редакціям, які власним коштом друкують бригадні (фронтіві) газети, ще й охоронні грамоти. Крім того, секретар Ради з питань захисту професійної діяльності журналістів і свободи слова при Президентові України, кандидат наук із державного управління Олександр Бухтатий, за ініціатииви якого й відбувся цей захід, вручив медійникам Луганщини бронежилети й шоломи, а науковці Київського державного університету й колеги з Чернігівщини подарували військовим і посадовцям ОДА книги.

Учасники конференції обговорили чимало важливих питань для подальшої співпраці між військовими та журналістами у висвітленні подій, що відбуваються на сході країни, обмінялися досвідом роботи в нових умовах реформування преси. А ще домовилися започаткувати професійний конкурс військової журналістики та запровадити обміни газетними публікаціями, а згодом сформувати банк інформаційних матеріалів про війну на Донбасі.

Світлана ЛЯШКО,
Сарни—Сіверськодоонецьк

Стелла КРИВОШАПОВА,
доцент, кандидат філологічних наук,
випускниця Чернівецького університету,
м. Київ

Від чистого вогню

Від автора. Відгукнутись на книгу "Щоб пам'ять почула слова" спонукала мене одна фраза з цитованого там листа Ірини Вільде (Дарини Макогон) до Зіновії Флоріанівни Пенюк. У листі письменниці запрошувала приятельку відвідати Львів і взяти участь у камерному літературному вечорі, де одним з відвідувачів була людина, що мала (як зауважує авторка книги) "світлий сентимент" до З. Ф. Пенюк. Саме оцей "світлий сентимент", у якому незвично і несподівано делікатно відбилосся ставлення авторки видання до Людини, змусив уважніше і детальніше прочитати книгу, побачити те світле, незбагненно обережне, ніжне, шанобливе й висою мірою тактовне ставлення не просто до непересічної особистості, а до "Людини з Високої Літери", як написала у своїй присвяті поетеса Тамара Севернюк.

Книга побудова так, що ВСЕ, про що в ній йдеться, зосереджене навколо імені Зіновії Флоріанівни Пенюк. Скажімо, така деталь — авторка пише, як вона "вчилася" писати про ТЕ, про що вголос майже не говорили. Саме під впливом Зіновії Флоріанівни, блискучого знавця античного світу і латинської мови, яку вона викладала в Чернівецькому університеті, після їхніх спільних читань, розмов розуму і серця, молодій поетесі стала близькою і манливою мова Езопа.

*Є така штука — мова Езопа:
Кріп замість хрину, хрін — замість кропу,
Вчора — Боруля, нині — Бору-ля...
Каже про бублик — думає — дуля...
Кажуть: Свобода! Шезлі загати!
Це означає — думай про грати...*

Цікаво, що цей вірш зберігався в архіві Зіновії Флоріанівни багато років разом з іншими творами Т. Севернюк як свідчення її найвісних "езопівських" вправ.

Тамара Севернюк обережно, не підкреслюючи тих важких, а інколи і на межі трагедійних, моментів у житті З. Ф. Пенюк, зауважувала незламність сумління і духу свого Навчителя — одна тільки фраза про виклики в певні органи, куди вона вимушено здавала книжки вибіркових українських письменників, надіслані їй з-за кордону для перекладів німецькою мовою... Цікаве листування Зіновії Пенюк з подружкою шкільних років Анною-Галею Горбач, яка з відомих тепер причин опинилася в Німеччині, де здобула визнання як вчений, дослідник і зрештою видавець української переважно сучасної літератури. Саме в листах А.-Г. Горбач розкривається певною мірою і характер Зіновії Флоріанівни, і багатство її внутрішнього світу як знакової Особистості. А.-Г. Горбач пише своїй подрузі, що саме вона значною мірою своїм інтелектом, знаннями, розумінням літератури зорієнтувала її на майбутнє, окреслила подальший життєвий і науковий шлях. Між рядками листів можна прочитати і побоювання Анни-Галі за долю подруги. Вражає душевна й духовна воля пані Зіновії, яка, попри всі перешкоди і справжні на той час небезпеки, продовжувала листування, об'єднане теплом, розумінням, духовною близькістю двох натур. "...Я не можу забути супутницю своїх шкільних років... Кажу зичить італійська музика. Саме в південному менталітеті всі ці пісні мають близьке до румунського звучання. Мимоволі приходять сум, незважаючи на те, що життя мене навчило. Точно як Ти перед кількома роками писала, — домівка, це як симфонія, коли її слухаєш. І як тільки вона закінчується, осягаєш, що не можна все своє юне життя пов'язувати тільки з доміркою... треба мати вищу, кращу мету.

*Пам'ять про Батьківщину
Треба носити в серці як клейноди...
Твій образ переді мною,
він такий живий у моєму серці,
тому я мимоволі знову змушена думати про Тебе" (стор. 197).*

Відчувається, що Анна-Галія Горбач почасти і переживала, що не склалася наукова кар'єра Зіновії Флоріанівни. Вона стежила за її перекладацькою роботою і три-вожикалася за її долю. Тут цікава позиція самої Зіновії Пенюк: вона досконало дослідила великий матеріал, якого б вистачило не на одну дисертацію, але "порада" замінити "румунські" говірки на "молдавські" не дозволила їй сумлінно вченого-дослідника поступитися на угоду політичній кон'юнктури, ця принципиовість була непогнута. Тому її життєвий кредо стало допомагати іншим у досягненні наукових і творчих вершин. У книжці Тамара Севернюк наводить чимало прикладів такої безкорисливої допомоги іншим: достатньо лише послатися на листування з Ф. П. Погребенником (стор. 184—190), якому вона активно допомагала віднаходити матеріали для його наукових робіт, як і для праці його дружини (переглядала й аналізувала цілі стоси журналів, книг, вибирала необхідне, перекладала з німецької чи румунської мов і т. ін.). З книги ми дізналися про різні обдаровання З. Ф. Пенюк. Зокрема вона була поліглотом. В її арсеналі були українська, російська, латинська, грецька, німецька, румунська, італійська, французька та польська мови. Саме вона знайомила українську малечу з кращими взірцями дитячої літератури Європи, співпрацюючи зі столичним видавництвом "Веселка". Між іншим, ці переклади цікаві й сьогодні. Достатньо лише пригадати чудово передану історію хлопчика Йонелу ("З

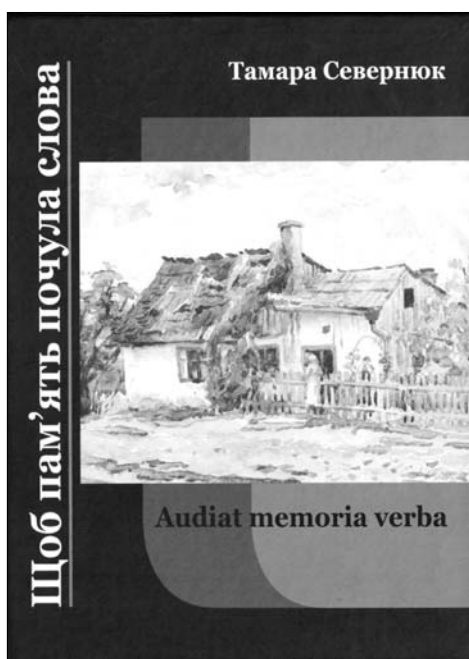
ранцем і без ранця" Мірчі Синтімбріану), а історія "пригод Швацька" італійських авторів Габрієлі Парки і Марчело Арджілі свого часу привернула увагу багатьох не лише юних читачів.

Саме З. Ф. Пенюк була чи не єдиною людиною (принаймні від Києва до Чернівців), яка читала і розшифровувала німецьку готику і до послуг якої звертались і письменники, і науковці. Працюючи безпосередньо над перекладами готичного тексту, Зіновія Флоріанівна і сама виявляла характер дослідника, знавця культури, історії рідного краю, міста (скажімо, перекладаючи матеріали, пов'язані з пам'яткою культури і архітектури — Вірменським собором, автором якого був знаменитий Йозеф Главка). В її архіві зберігаються переклади творів румунських поетів, різних за своїми політичними орієнтирами, життєвими позиціями, але надзвичайно талановитих: Захаріє Станку, Віктор Тулбуре, Дойни Сележан, Георгі Кошбук, Ніколае Теуту, Васіле Александрі. Ці переклади, наведені в книзі-сповіді Тамари Севернюк, свідчать і про художній смак Зіновії Флоріанівни, і про близькість їхніх думок і сподівань. У цих перекладах (а вони займають цілий розділ книги), як на мене, ближчими до внутрішнього світу З. Ф. Пенюк є поезії Дойни Сележан (стор. 248). За спогадами сучасників, З. Ф. Пенюк мала свій "сентимент" до французьких поетів-символістів Бодлера, Маларме (прозові мініатюри Бодлера в її перекладі частково були опубліковані в газеті "Буковина"). І ще один фрагмент: авторка книги-сповіді наводить приклад творчої співпраці художниці Наталії Ярмольчук, поетеси Тамари Севернюк і перекладачки її поезій з української німецькою Зіновії Пенюк у прекрасному оригінальному виданні художніх листівок про рідне місто. Можливо, прийде час і всі її переклади будуть опубліковані як данина поваги до буквинки, яка по-справжньому була людиною талановитою, істинним патріотом рідного краю: і тоді, далекого 1940 року, коли могла виїхати з Буковини до Німеччини чи Австрії, але залишилася на рідній землі, і тоді, коли знайомила буквинців, а згодом і всю Україну, з вихідцями з Буковини, які уклали рідний край. Завдяки невтомній праці перекладачки з італійської, румунської, німецької українська громада почула імена багатьох людей, вихідців з Буковини, які стали відомими як представники Німеччини, Румунії, Австрії та інших країн.

Тамара Севернюк написала книгу — своєрідну сповідь своєї вчливості, поваги... Написала її мовою серця:

"Сиджу за столом на балконі. На стінах картини — свідки твого життя. Навколо — книги, рукописи твоїх неопублікованих перекладів, які хотіли б побачити світ... Тих, звідки лине музика. Пишу, ні, не пишу — розмовляю з часом, де ми разом, де зрле моє життя лише починається, де під твоїми руками стосики білих аркушів шурхотять про щось своє, таємне, і чекає їхньої покори Твоя старенька друкарська машинка... Розчиняю вікно. П'янку пахнуть білі троянди і улюблений Твій жасмин. За рухом мого пера стежать Твої 90 літ. Ваші — 90, любя Зіновіє Флоріанівно..." (стор. 56).

Кожне слово просякнуте ніжністю, любов'ю, повагою, і незмірною вчливістю до "Людини з Великої Літери". І Зіновія Флоріанівна теж була вдячна Долі, яка привела в її оселю Тамару. Авторка наводить лист, який був адресований колезі Ганні Лопушанській-Бучко: "*Минулого тижня, а навіть більше: 15.VII впала мені в хату Тамара. Для мене це було так несподівано, що замість радити, або якось по-людськи зустріти її, я сказала: "Ну, знаєш!" Ми довго розмовляли про різне, мало — довго: нас зорі застали за розмовою... Було цікаво, приємно, я не спохватилася, коли місяць зник, а місячна голубіння переїхала в надран-*

ню сірість. Настав день... Потім минув цілий день з віршами, з нокторнами Шопена, з читанням уривків з "Грига" Оржеховської, з читанням Олеся та Паустовського... Словом, то була дивна і чарівна казка, яка засмавала забути про всіх і про все" (стор. 55).

Уривок з листа свідчить, що віддаючи З. Ф. Пенюк і сама стала багатшою, радіючи успіхам і духовному зростанню близьких за духом людей. Можливо, саме ці хвилини були отими щасливими моментами, що внутрішньо захищали її від негараздів і неприємностей — незмінних супутників її життя, та про які мало хто знав. І авторка книги-сповіді пише про це "мовою серця": "*Переортаючи роки, як сторінки прочитаних книг, я сумую, страждую, плачу від безсилля повернути втрачене, повторити неповторне, зупинити неспинне... але дякую долі і благословляю життя — за людей, за зустрічі і прощання, за відкриття і печаль, за музику, на чий звук зросло моє серце і покликалась рука до пера" (стор. 51—52).*

Важко писати серцем... Але саме таке письмо притаманне її творчому потенціалу, про що яскраво свідчать усі її книги, а їх понад три десятки... І життя слова триває.

Авторка відчиняє віконце у світ і її власної художньої "майстерні", широченно ділячись з читачем секретами народження своєї творчості, запрошуючи на ті "стежини", які привели її, зокрема, і до композиторської родини... Читач стає свідком гармонійного злиття так званого творчого тріумвірату. Це розшифровані Зіновією Флоріанівною з аудіокасет німецькою мовою радіонаписи письменника і журналіста Пельца фон Фелінау про останню годину життя великих творців музичного світу... Саме на одному з листочків цих розшифровок залишився і її останній запис: "Лютий-березень 2002 (переписаний з аудіокасети) "Хай би хтось переклав, бо я вже не можу. 23.V.2002" (стор. 49).

Допомогла виконати цей своєрідний заповіт-прохання знаний у краї та за його межами архівіст Марія Дмитрівна Никирса. Есе ж Тамари про музику і композиторів межують з працею і Зіновії Флоріанівни, і Пельца фон Фелінау, що немало залежало ще й від відвідин нею отчих земель творців музичних шедеврів: Німеччини, Угорщини, Румунії, Австрії. Музика стала невід'ємною частиною всієї творчої системи поетеси.

У книзі "Щоб пам'ять почула слова" є поезії, пов'язані з іменем Зіновії Флоріанівни Пенюк; спогади її численних учнів, які пройшли "школу" Чернівецького університету, а потім стали відомими поетами, науковцями, відгуки її колег. Саме у спогадах людей, яких щаслива доля звела з пані Зіновією раз по раз постає велич її ду-

ші, віддзеркалюються грані її талантів, певною мірою і трагізм цієї справжньої рідкісної людської неординарності. Зворушливо було читати спогади колишніх студентів Зіновії Флоріанівни, яких вона не тільки навчала у студентській аудиторії, а й водила у гори, знайомила з історією рідного краю, була для них і "мамою", і порадицею, і навчителем. Хоча в багатьох спогадах йдеться про сувору вимогливість Пенюк як викладача, але найбільше — про її людяність, аристократизм душі. Вона виховувала не виховуючи: інколи одна фраза, така буденна, на перший погляд (на кшталт: "декламує Овідія, сидючи, а свої поезії — стоячи"), запам'ятовується на все життя, стає орієнтиром, мірилом вихованості тощо.

Книга Тамари Севернюк — це і своєрідний "звіт" перед світлою пам'яттю Людини з Високої Літери: в ній закарбовані слова, яких Зіновія Флоріанівна при житті не чула ніколи. Про це йдеться у споминах її студентки, нині професора Чернівецького університету Надії Бабич. Саме вона підкреслила той борг, який мали перед світлою постаттю "Флоріанівни" ті, хто "забув" про її існування після виходу на "заслужений відпочинок", забував привітати зі святом, з днем народження, запрошувати на університетські урочистості і т. ін. Та це все винятки. Пам'ять людська зберігає найцінніше і передає наступним поколінням.

Книга "Щоб пам'ять почула слова" композиційно побудована за законами Мистецтва Слова: в ній органічно переплітаються твори різних жанрів, родів і видів цього мистецтва: численні есе, спогади, нариси, цитати поезії — і все це нерозривно пов'язано з іменем З. Ф. Пенюк. Вони віддзеркалювали різні грані її обдаровань, зокрема і "прихованого поета" (архів зберігає і власні поезії З. Ф. Пенюк).

Тамара Севернюк не оминає увагою і цю сторіночку життя свого Навчителя. Між тим, трагедійна струна цього життя невловимо, але чутно бринить, переплітаючись з долями тих, про кого найчастіше йшлося у цій хатині на вулиці Харківська, 20. Перо Тамари Севернюк теж частково проходило Флоріанівську "школу", торкаючись і особистого їхнього життя. Чи не найяскравіше це виявилось у нарисі, присвяченому геніальному композитору, буквинцю Чипріану Порумбеску. Цей нарис написаний серцем і душею, мабуть, не тільки тому, що йдеться про геніального музиканта, людину надзвичайної долі, а скоріше за все, тому, що привертає увагу саме трагічність Долі митця. Невипадково, говорячи про Порумбеску, Т. Севернюк звертається і до класика румунської літератури Емінеску. Не оминає і сучасних румунських поетів, які свого часу були студентами З. Ф. Пенюк і які надсилали їй свої поетичні книги з ніжними автографами.

Цікаво, що в композиції книги майже кожний розділ починається або завершується поезією, пов'язаною з іменем З. Ф. Пенюк. "*Тихий вечір. Місяць має. Цілий світ здається сонним. Тільки в нім тебе немає*", або "*Тополі шелестять і світяться в імлі. Мов шепчуться якісь затані пророки... Тополі шелестять, про що?.. Нам знати не дано, а може, і не треба*"...

Мабуть, найважчим фрагментом при аналізі книги-сповіді стала розмова саме про поезію авторки книги. Бо по-справжньому важко говорити про те, що написано "кров'ю серця", але ж як важко, мабуть, саме так писати... Поезії Тамари Артемівни, присвячені світлій пам'яті Зіновії Пенюк, — це поетичний звіт, в якому переплелось минуле й сьогодення: поет зв'язує кожен свій крок із життям тих, хто зустрівся на її життєвому шляху. Це і її подруги далекіх гімназійних часів, студентських років. Ці друзі З. Ф. Пенюк, їхні листи пізніше стали невід'ємною частиною творчого життя самої авторки книги. Та в її книзі йдеться і про тих, хто свого часу замовчував, а інколи і принижував значення того, що робила викладач університету, перекладач, поліглот З. Ф. Пенюк.

"Щоб пам'ять почула слова" — книга спогадів не лише про одну дорогу Людину, якою була для Тамари Севернюк Зіновія Флоріанівна Пенюк. Це книга роздумів про людей і людську спільноту, про час, його болючі складнощі, про місто, край, близьких і рідних, про тих, хто волею Щастя став тобі Другом. Це книга, написана серцем, щирим, відкритим, мудрим, в якому живе і Велике, й Мале, незламне сумління і пекуча провина, що крає душу запізнілим каяттям. Саме ця книга-сповідь ненав'язливо вчить запрошувати жити так, щоб "залишитись краплею світла в темній лоні рідної землі" і пам'ятати, що саме "Від чистого вогню народжується світло". Саме так: від чистого вогню.

Леся СТЕПОВИЧКА,
м. Дніпро

Три строфи в німецькому свічаді

Дмитро Павличко. “Три строфи”. Вірші українською та німецькою. Видавництво Українського вільного університету, Мюнхен. 2018. — 288 с. Переклад: Ірена Качанюк-Сп’єх та Йозеф Сп’єх.

“Всякий переклад кульгає” — ця теза стала вже аксіомою. Це особливо стосується поетичних творів найвищої художньої якості.

Тримаю у руках ошатну книгу — чорний квадрат, на тлі якого аскетичне зображення білого гусячого пера, вмоченого в червоне. Червоним же і прізвище автора. Білим — “Три строфи”. Асоціація: “червоне — то любов...” Вірші, написані кров’ю серця. Книга одразу вражає енергетичним змістом і вишуканим дизайном. Це — мистецький шедевр, у якому поєдналися поезія найвищої проби, майстерний переклад і висока культура книговидавання.

Книгу мені, як германістові, надіслала поштою головний редактор тижневика “Слово Просвіти” Любов Голота з пропозицією написати відгук на літературну новинку, яка є німецьким свічадом збірки Дмитра Павличка “Три строфи” (Київ: Основи, 2007). Я уявила, що мені доведеться абстрагуватися на певний час від своєї української сутності, обернутися на німецьку читачку і спробувати оцінити вірші її очима. Мені здалося це цікавою пригодою. Тим більше, що я давня і щира шанувальниця творчості Дмитра Васильовича, ми не раз дарували один одному книги з дарчими надписами. І я зголосилася.

Darauf fliegen in Schwärmen die Bienen, Suchen summend nach Nektar im März.

Із передмови д-ра Леоніда Рудницького, професора університету Філадельфії та Мюнхенського Вільного Університету німецький читач може дізнатися про складний життєвий шлях Дмитра Павличка в тоталітарному радянському просторі, про який своєю чергою розповіла перекладач у статті “Поетичний твір як дзеркало часу”. Мовна дискримінація юнака у польській школі, кількомісячна активна діяльність у лавах УПА, за яку хлопцеві довелося відбутися майже цілорічний арешт, заборонена й вилучена з книгарень 1958 року збірка віршів “Правда кличе” та інші факти много-трудного життя поета, який не зламався після такого старту, а досяг найвищих вершин у своїй подальшій літературній і громадсько-політичній діяльності.

А далі йдуть на одному розвороті — вірш українською та німецькою. Перш ніж поділитися своїми враженнями, зупинюся на деяких теоретичних моментах складного процесу перекладу. Переклад вимагає чи не більшого артистизму і вправності, ніж написання оригінальних поетичних творів. Це різні ролі. Поет творить вільно, дослухаючись до власного серця, не звітуючи ні перед ким, а тлумач добровільно йде на ризик порівняння, на тяжку працю відтворення, коли цілий день можна промучитися з текстом і не досягнути належного рівня досконалості, лишитися незадоволеним зробленим. І на те є об’єктивні причини. Що національніший текст, що вишуканіша його мова, збагачена діалектизмами і приправлена архаїзмами, милими українському серцю, то менше шансів у оригіналу бути адекватно перекладеним іншою мовою, бути уповні донесеним до свідомості іноземного читача. Ну скажіть, на який німецький діалект перекласти смачну полтавську говірку чи батярську львівську гвару — на швабський чи саксонський? На який діалект німецької мови накажете перекладати поліську українську? На голштинський, нижньофранкський, північносаксонський, чи, може, макленбурзький?

І то сказати! Якщо перекладач прози — чорний раб автора, перекладач у поезії за наявності відповідного таланту стає суперником і співтворцем. Адже йому належить, прочитавши твір, створити його заново іншою мовою, зберігши стиль і художню манеру письма, знайти максимально ефективні мовні засоби для передачі авторської інтенції. Від сприйняття і передачі тексту перекладачем, від того, як ним трансформовано реалії, думку, різнобарвні відтінки емоції, тони, напівтони, почуття, залежить, як на виході сприйме текст читач. На перекладачеві лежить колосальна відповідальність, адже він — будівничий міст між двома літературними світами. Проте на відміну від прозового твору, який має свій ритм, у поетичному перекладі необхідно зберегти розмір строфи і риму — короліву класичної поезії. І перекладач мусить втиснути оригінал у прокрустове ложе рими й розміру чужої мови. І на цьому шляху виникають втрати. Мистецтво перекладача в тому, щоб звести ці втрати до мінімуму.

Трансформувати поезію такого поета як Дмитро Павличко — великий виклик для перекладача. Беручись за переклад такої високої поезії, перекладач повинен бути достатньо культурно-компетентним, володіти знанням тропіки обох мов і глибоким розумінням двох культур. Зізнаюся, мене вдарили одразу дві блискавки: оригінал найвищої проби і переклад. Я плакала від замилювання над віршами-шедеврами “Ліси”, “Кентавр”, “Мальва”, “Бджола”, “Падаючі янголи”, “Ще довго буде так”. Мальва, яку поет зустрів у Єгипті і назвав “родиною”, у перекладі стала “сестрою”, що теж симпатично і зворушливо. “Худоліівка”, “На чужині”, “Київ”, “Мова”, “Орда”, “Закреслені рядки”, “Любити воюю”, “Україна”, “Сандормох”, “Пора”,

“Кров” та інші. Їхні художні переклади німецькою, без сумніву, конгеніальні. І таких у цій німецькій книзі більшість. І ця більшість, в якій збережено дух і букву оригіналу, вражає, особливо, коли знаєш, яким складним жанром є художній переклад. Відтак, перекладачам пані Ірені Качанюк-Сп’єх і Йозефу Сп’єху — респект за філігранну роботу.

Однак у діалозі-битві двох мовних стихій є такий камінь спотикання як переклад окремих реалій, якщо хочете — термінів, найменувань явищ, які в чужоземній культурі не існують. Ними насичена національна поезія нашого великого Метра. Перекладачі розмістили в кінці книги глосарій, словник до тексту, що пояснює маловідомі або застарілі слова, такий собі список понять у специфічній області знання з їхніми визначеннями. Тут ми знаходимо пояснення таких реалій як Байкове, Богдан, Боровиця, Кобзар, Патріарх, Сандормох, Суботів, чекіст, УПА, Заповіт, цар, тощо. Ось деякі приклади: “Холодний Яр — місцина під Чигирином в густих лісах, де населення ховалося від нападів. Арена партизанських боїв”. “Мазепинка” німецькою звучить як “Шапка Мазепи”. “Трембіта — альпійський ріжок”.

А тепер про деякі неунікненні та унікальні втрати перекладу. Я наведу приклади без коментарів, зізнаюся лише, що мені не вдалося надовго залишитися спокійною в машкарі читаючої німкені, українське єство взяло гору і подекуди оплакувало втрати, яких зазнали тексти оригіналу. Так, у вірші “На цвинтарі” автор пише:

*Лежать на Байковім хохли
номенклатурні
Під бляклим золотом зросійщених імен.*

У перекладі “хохли номенклатурні” звучать як *Führungskader* — “керівні кадри”.

У вірші “Ліси” поет оплакує засмічені ліси, називає їх “добрими українцями”, які колись “гриміли зброєю, не йшли на поруби”, а зараз:

*“Тут вогнища кладуть манкурти,
як ординці,
тут обжиряються змосковцени міста”.*

В перекладі читаємо:

*Gedankenlose Menschen zünden bei euch
Feuer,
Russifizierter Mob verpestet euren Grund.*

тобто:

“Бездумні люди палять коло вас
вогнища,
Зрусифікована чернь забруднює ваш
грунт”.

У вірші “Брати” автор пише:

*Послухайте і брів не ммурте:
Ці покручі, ці холуї,
Ці яничари, ці манкурти —
Не зайді, а брати мої.*

Німецькою так:
*Hört her, ich möchte euch bekunden,
daß diese Schurken, schwach im Hirn,
Betrüger, Gauner und Halunken
Nicht Fremde — meine Brüder sind.*

Послухайте, я хочу вам сказати,
Що ці злодії, несповна розуму,
Брехуни, шахраї і негідники,
Не чужі — це мої брати.

Таким чином, вся лексична палітра української п’ятої колони — хохли, яничари, покручі, манкурти, яка споконвіку гальмує наш суспільний поступ і яка викликає справедливий гнів Дмитра Павличка, не була включена до голосарію, а передана нейтральним “бездумні люди”, “несповна розуму”, тощо. До речі, слово “манкурт” має тюркське походження і, як показує Вікіпедія, означає “людину зі стертою історичною пам’яттю”. В Україні слово набуло ширшого значення і означає людину без етнічної (національної) культури, та національної історичної пам’яті, без релігії та етики, без культурно-цивілізаційної самоідентифікації.

Та найдужчий мій жаль за рослинністю Волині й за “курінними, сотенними і стрільцями” із вірша “Дикі груші”. Наводжу текст оригіналу повністю:

*Дикі груші в лісах на Волині
Повесні божевільно цвітуть.
Там рої злотокрилі бджолині
Медовину беруть і гудуть.*

*А долиною сони й бриндуші,
І ліщина, й грабина густа;
І горбок біля кожної груші
Наче просить молитви й хреста...*

*Там лежать курінні у корінні,
Там стрільці і сотенні лежать.
На волинській моїй Україні
Дикі груші, як свічі горять.*

Німецький текст такий:

*Wilde Birnen im Wald von Wollhynien
Tragen üppige Blüten im Lenz.*

Hasel, Krokusse, Buchen am Waldsaum,
Anemomen vom Windhauch umweht
Kleine Hügel an fast jedem Birnbaum,
So als wünschen sie Kreuz und Gebet.

Zwischen Wurzeln im Waldboden liegen
Die Soldaten, sie fielen im Kampf.
Und so leuchten in meinen Wollhynien
Wilde Birnen, wie Kerzen am Grab.

Що означає:

Дикі груші в лісах на Волині
Пишно роковітають навесні.
Над ними літають роями бджоли
У пошуках нектару у березні.

Ліщина, крокуси, буки на лісовій
околиці,
Анемони, овіяні подихом лісу.
Маленькі горбики майже під кожною
грушею,
Наче просять молитви й хреста.

Між корінням лежать в лісовому
грунті

Солдати, що впали в бою.
Отак світять на моїй Волині
Дикі груші, мов свічі на могилах.

Наприкінці книжки перекладач складає подяку трьом особам. І це теж до питання про культуру видання: 1) подяка Дмитру Павличку за “чудові глибокі поезії, перекладати які було захоплюючим завданням”, 2) подяка Леоніду Рудницькому, “видатному знавцю європейської літератури, германісту, і знавцю як німецької, так і української літератури” за його “спонтанну згоду написати передмову до книги”. 3) Подяка Йозефу Сп’єху, синові, який, будучи професійним технарем, є “другом літератури” і має тонке відчуття стилю. Дякує за співпрацю, що була сповнена дороговісних дискусій, завдяки яким вдалося наблизити до німецького читача “світ думок” поета. На останній сторінці книги подано біографію проф. Рудницького та перекладача Ірини Качанюк.

Отож порадіймо літературній новинці, яка стала арт-подією. Подякуймо усім, хто працював над цим виданням. І привітаймо німецького читача, який зможе зануритися в наелектризовану пристрасною атмосферою поезії видатного українського лірика, ніжного й парадоксального, гнівного протестанта, невтомного борця, виборювача істини, Поета-філософа, рівного Гете. Власне, нашого українського Гете, який наближається до свого 90-ліття, перевершивши вже й за віком німецького генія.

«Свята криничка» у Слобідці-Шелехівській

Василь ГОРБАТЮК

Марія Іванівна Скорбатюк, нині покійна, колишня завідувачка літературно-меморіального музею Анни Ахматової в Слобідці-Шелехівській, записала легенду, що колись на свято пророка Іллі (2 серпня) над селом бушувала страшна буря. І раптом люди побачили вогняну колісницю, на якій їхав пророк Ілля. Пройжджаючи над лугом, він кинув свій плащ, і на тому місці з'явилося джерело із цілющою водою. І почали люди набирати чудодійну воду і лікуватися нею — цілює вона рани, поправляє зір.

Інша легенда записана М. І. Скорбатюк від Оксани Іллі Гончарук. Вона розповідає, що в полі, за селом, жив поміщик. У його дворі була звичайна копанка, з якої панські наймити поїли коней і корів. А по селу ходив чоловік, тіло якого було вкрите ранами. Напередодні свята пророка Іллі йому приснився сон: пророк Ілля прийшов до нього і сказав, щоб він до сходу сонця помив рани водою із копанки, і рани зникнуть з його тіла. А він має ходити по селах і розповідати людям про чудодійну силу води. Людям же заповідано 2 серпня святити цю воду і лікуватися нею.

Чоловік насилу пробрався до копанки, бо наймити не пускали туди, помився водою, і рани справді загоїлися. Він почав ходити від села до села і розповідати людям про цілющу воду Святого джерела.

Наймити розповіли поміщикові про чудодійну силу води, однак той лише сміявся. Сказав кинути у воду його пса, який осліп від старості. Якщо собака прозріє, поміщик дозволить людям йти і їхати через його поля до джерела і набирати воду для лікування. Пес не прозрів, але поміщик осліп. Тоді його дружина зробила біля кринички цебрини і дозволила людям брати воду.

Ще одну легенду розповіла Марія Іванівна Ольга Петрівна Магильницька. Йдеться в ній, що на свято пророка Іллі прийшла по воду до кринички в поле дівчина із Шелехова. Ноги її по коліна були в ранах. Біля кринички сидів старенький сивий дідусь. Дівчина злякалась і почала тікати. Дідусь спокійно заговорив: “Не бійся, дівчино! Підійди до джерела, наברי води і полий рани на ногах”.

Дівчина так і зробила, і рани погіршилися. Вона почала розповідати людям про чудодійне джерело. І пішла слава по світу про цілющу воду Святої кринички.

Люди йшли і їхали до Святої кринички, набирали води і лікувалися нею.

Коли ділянку землі з джерелом купила церква, біля Святої кринички побудували капличку, а над криничкою звели позолочений купол.

У Державному архіві Хмельницької області зберігається справа “про дослідження води колодця в с. Слобідка-Шелехівська в Летичівському повіті, оголошеної селянами “цілющою”. Вела цю справу Подільська духовна консисторія з 5 серпня 1838 року до 21 червня 1841 року. І зацікавлює вона вже з першого ж аркуша.

“Кирилу, Архiepіскопу Подільському і Брацлавському, орден святого Александра Невского, святого Владимира 2-ой степени, Большого Креста Святой Анны

Два об'єкти, які приваблюють багатьох людей, має село Слобідка-Шелехівська Деражнянського району на Хмельниччині: літературно-меморіальний музей Анни Ахматової та “Свята криничка”.

первого класса кавалеру Летичівського духовного правління

Покорнейший рапорт... [арк. 1]. У “покорнейшому рапорті” йдеться про те, що Летичівське духовне правління слухало рапорт благочинного священника Йосипа Стрембицького від 23 липня і прилучений до “такого” пояснення від священника села Шелехова Олександра Синицького, з яких стає відомим, що в його парафії нинішньої весни дочку селянина Антона Мельника 11-річну Олександру, яка хворіла тривалий час, віднесли в Татарську долину на ґрунтах Слобідки-Шелехівської до кринички, де, як запевняє її батько і люди, “получила исцеление от терпимой ею болезни”. З цього приводу Антон Мельник обгородив криничку, спорудив капличку і закопав стовпа, видовбав у ньому своєрідну чашу та обкував її залізом — для збирання грошей. При цьому заявив, що все має бути віддане на користь церкви.

ні його високопреосвященства архієпископа повідомити Подільського цивільного губернатора і просити “предписать кому следует уничтожить немедленно построенные подле прописанной кринички столб и капличку и воспретить чинить к той криничке стечение народа, а собранные деньги и вещи внести в приходскую села Шелехова церковь, о причине же такового стечения к той криничке народа учинить негласным образом при Духовном Депутате удостоверения и что по сему откроется, уведомить о сем и Летичевскому духовному правлению дать знать указом. Но прежде доложить протоколом Его Высокопреосвященству” [арк. 3, зв.].

12 серпня рапорт про події та прохання “прописать кому следует” дії щодо споруд біля кринички був надісланий Подільському цивільному губернаторові “действительному статському советнику и кавалеру” Григорію Сергійовичу Лошкарёву [арк. 2].

Далі Летичівське духовне правління просить архієпископа Кирила надати дозвіл на вивчення цієї справи, а саме: доручити першосвященному протоієрею Григорію Левицькому разом із земським чиновником виїхати на місце події, з'ясувати деталі й доповісти про все правлінню.

8 серпня в Подільській духовній консисторії слухали резолюцію архієпископа Подільського і Брацлавського Кирила, в якій, після викладення суті справи, давалось розпорядження “немедленно учинить по сему законное рассмотрение” відповідно до наказу, надісланого Святійшим Синодом 2 липня цього ж року. Зокрема в його параграфі 51 йшлося про те, що “если откроются в каком-либо приходе суеверные действия или разглашения, производящие движение умов, особенно с признаками неблагонамеренного вымысла или корыстных видов”, парафіяльний священник має негайно довести своєму благочинному, а той епархіальному першосвященному.

Параграф 52 гласив, що “по такому донесению Первосвященный немедленно принимает надлежащие меры, а между тем, смотря по важности одного доносити святейшему Синоду и относится к начальнику губернии для распоряжения о полицейском надзоре для предупреждения могущих произойти беспорядков”. Параграф 53 зазначав, що “дознания о случаях сего рода надлежит производить негласным образом” [арк. 3].

Далі йшов наказ: про події в Слобідці-Шелехівській від іме-

го. Зокрема їм Антон Іванович Мельник розповів, що він звелів своєму двоюрідному братові відставному унтер-офіцерові Іллі Олексійовичу, старшій доньці 16-річній Євдокії та селянці Слобідки-Шелехівської вдові Домініці віднести хвору на параліч доньку Олександру до кринички. Після обливання там водою Олександра відчула полегшення. Додому вона йшла вже своїми ногами, хоча й при підтримці супроводжуючих. Наступного дня вона добиралася вже сама, спираючись на дві палиці. Таким чином завдяки обливанням вона видужала. На знак вдячності силі води А. Мельник вичистив запушену криничку, оббив її деревом, спорудив накриту з хрестом на верхівці на кшталт каплички, закопав стовп з емкістю для збору грошей від тих людей, які теж відчули на собі цілющу силу води.

У день Зішестя Духа Святого біля кринички три священники довколишні сіл при велелюдному зібранні мешканців околиці освятили споруджений хрест на пагорбі при дорозі та воду в криничці.

Однак через деякий час Олександрі знову стало гірше. Тепер

Крім того, комісія убезпечилася на майбутнє певним зобов'язанням, в якому писалося: “Мы, жители с. Шелехов дворяне Дмитрий Антонов Яворский, Йосиф Николаев Крушельницкий, Матвей Павлов Липский, Войцех Иванов Коростовский и того же села однодворцы Елисей Яковлев Карасевич, Михаил Иванов Михальский, дали сию поручительную подписку комиссии за крестьянина с. Шелехов А. И. Мельника в том, что на всякое востребование начальства представит его Мельника, где приказано будет он” [арк. 43].

Комісія допитала також священника села Літки Григорія Савицького та с. Шийці Івана Щербинського.

23 грудня Летичівське духовне правління подало рапорт Подільській духовній консисторії, в якому повідомляло, що справу про події докола кринички виявилася неповною з таких питань: “а) священник Александр Синицкий не принес никакого оправдания в взводимом на него Антоном Мельником известии в том, что якобы сам священник велел Мельнику везти больную дочь к колодезю б) не истребовано от помещика Кавецкого объяснения в) не имеется донесения священника А. Синицкого к ??? Мельника не учинено повольного обыска и не собрано справки о записи его по ревизии” [арк. 50 зв.].

Наступним і останнім документом у справі є такий самий рапорт Летичівського духовного правління Подільській духовній консисторії від 21 липня 1841 року. В ньому повідомлялося, що справа залишилася неповною лише в тому, що не допитано економіста поміщика Кавецького Глембичького, а також не описано майна Антона Мельника.

Отже, після тривалої бюрократичної тяганини справу було закрито без формального покарання будь-кого з учасників досліджуваного події. Фактично ж і священники, і парафіяни кількох сіл зазнали психологічних і моральних ударів. Найбільшим із них було знищення кринички та всіх споруд навколо неї. Вища церковна влада показала не лише свою закостенілість, а й жандармську сутність у державній системі Російської царської імперії. Ця її сутність залишається незмінною й донині, що ми бачимо з дій сучасної так званої української православної конфесії Московського патріархату на території нашої країни.

Щодо подальшої історії кринички на полях Слобідки Шелехівської, то можемо здогадуватися, що через деякий час після викладених подій вона таки знову вийшла на поверхню землі і відновила славу цілющої в очах місцевого населення та сільських священників. Однак і ближче до нашого часу на її долю випали нові важкі випробування.

За часів радянської влади “Святу криничку” за наказом нових імперських ідеологів закрили, засипали гіллям, землею. Але вода — невмируща. Вона згодом пробилася нижче, у березі. Тут мешканці Слобідки-Шелехівської Пилип Іванович Лоботрас і Степан Семенович Явтухівський викопали криничку, і люди знову пішли до чудодійного джерела.

Використане джерело: Державний архів Хмельницької області — Ф — 315. — Оп. 1. — Од. збер. 6400.

Абетка Василя Чебаника

Муніципальна галерея мистецтв Центральної районної бібліотеки ім. Павла Загребельного Деснянського району столиці запросила на виставку “Графіка української мови”.

В центрі її уваги — багаторічна робота одного з найкращих українських графіків Василя Яковича Чебаника, який на противагу існуючій нині абетці пропонує графічний варіант, випрацюваний на підґрунті української національної традиції ще від часів Київської Русі, а по тому модернізована українським бароко. Про виставку “Графіка української мови” ми попросили розповісти її організаторів.

Анатолій Горовий, куратор проекту, письменник:

— Якщо Ви зайдете в мережу Інтернет, то побачите, що там всі команди російською або англійською мовами. Але не українською, бо у нас немає свого графічного зображення мови. Те, чим ми користуємося, це “громадянський шрифт”, створений за наказом Петра I, який у нас чомусь називають кирилицею. Інтелектуальну власність на цей шрифт має Росія. Це дає підстави нашим північним сусідам говорити, що немає ніякої української мови, а існує лише “наречіє” російської. Хоча насправді наша мова набагато давніша.

У Верховній Раді України є законопроект щодо переходу на латиницю. Але цей варіант нам не підходить вже хоча б тому, що в українській мові є багато звуків, які не мають відповідників серед латинських букв. Ми не можемо просто прийняти латинські букви, все одно потрібно буде роботи український варіант. І якби сьогодні ввели латиницю, то ми всі стали безграмотними, адже не вміли б ні писати, ні читати.

Натомість Василь Чебаник на основі кирилиці, українського бароко, розробив графічний вираз української мови. Ця абетка дуже легка, вона просто читається і засвоюється. На цю працю митець витратив більше десяти років життя. На жаль, в Україні ця унікальна робота допоки залишається непоміченою. Аби привернути увагу громадськості до цієї проблеми, ми вирішили організувати виставку “Графіка української мови”.

У центрі експозиції ручна робота — “Проект абетки української мови”. Поруч — “Ско-ропис”. Крім цього на виставці представлено проект логотипа Міністерства культури України. Поки Василь Чебаник його розробляв, хтось зробив інший ло-

готип, а роботу Василя Яковича навіть не розглядали. Ось таке ставлення в нашій державі до художника світового рівня.

Василь Чебаник відомий як один з найкращих ілюстраторів та графіків не лише в Україні, але і в Європі. На виставці представлено його портрети Вільяма Шекспіра, Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Людвіга ван Бетховена, Олександра Довженка, Михайла Лермонтова, поруч — зображення Рафаеля, Леонардо да Вінчі. А ще ілюстрації до драми Лесі Українки “Камінний господар” і роману Віктора Гюґо “Собор Паризької Богоматері”. Тут же світліни унікальних книжок, які оформив митець. Це “Конституція України”, на якій разом з “Пересопницьким Євангелієм” Президенти України дають клятву, “Требник Петра Могили”, подарунковий варіант Біблії.

Валерій Франчук, лауреат Шевченківської премії, учень Василя Чебаника:

— Мені дуже приємно згадувати про ті заняття, які Василь Якович проводив з нами — студентами графічного факультету Київського художнього інституту. Всі вони були дуже змістовні і емоційно наповнені.

Василь Чебаник — людина світу, а його розробка українського шрифту унікальна. Він такий один єдиний, і після нього можливо більше не знайдеться іншої такої сили і величі митця, який би так якісно створив українську абетку, зробив до кожної букви оригінальне написання, зібрав їх у композицію.

Зараз дивлюся на його фантастичні розробки шрифтових композицій і радію, що мені вдалося повчитися в такого славного майстра української каліграфії. Коли я намагаюся щось створити в шрифті, то завжди думаю, як би на це зреагував мій вчитель — Василь Якович. Тому для мене ця виставка шемка, пам’ятна і незвичайна.

Ми звернулися до Василя Чебаника — він нам не відмовив у цій прекрасній можливості показати його унікальні композиції. Я дуже радий, що ми маємо виставку нашого маестро, нашого професора, великого викладача української школи шрифтового мистецтва. І велика честь для України, що вона має митця такої висоти і такої сили.

Проект Абетки української мови Василя Чебаника

Творчість Юрія Нагулка добре відома поціновувачам сучасного українського образотворчого мистецтва. Його мистецтво викликає постійний інтерес і має багато шанувальників, адже художник звертається до образів та сюжетів, які близькі сучасникам.

Роботи митця — захоплююча подорож-розповідь про буремне минуле і драматичне сьогодення нашої прадавньої української землі, в особливому часопросторі якої живуть і взаємодіють історичні постаті, вигадані істоти та реальні люди, впізнавані та незнайомі.

Твори Юрія Нагулка належать до яскравих зразків сучасного українського національного мистецтва, в його картинах відчувається вплив і традиційної української ікони, і народної картини, а особливо, мистецтва українського бароко з його декоративністю та духовним змістом.

Під час роботи виставки “Українська весна” художник поділився деякими таємницями творчості: “Україну я почав писати 2014 року. До цього були Афон, печерські старці, безліч інших тем, але української тематики не було. Українська тема з’явилася в мене по-справжньому в Парижі у січні 2014-го. Навіть пам’ятаю те місце, де стояв, коли зрозумів, хто я є і що повинен робити.

Для мене образом тисячоліття є Оранта. Скільки було воєн, катаклізмів, а вона стоїть. Придивіться, Оранту не треба реставрувати, і поки вона стоятиме, в нас усе буде добре.

Тепер щодо виставки. Одна з представлених робіт має назву “Українська Мадонна” і входить до циклу жіночих образів із різних регіонів України. На виставці

Творчі пошуки Юрія Нагулка

У Музеї української діаспори (м. Київ) працює виставка Юрія Нагулка “Українська весна”. Тут представлені живописні роботи художника, які відображають його творчі й духовні пошуки останніх років та об’єднані ідеєю і настроєм особливого духовного піднесення та оновлення — водночас природно-фізичного та метафорично-позачасового.

представлені кілька робіт із цього циклу, і я продовжую далі над ними працювати. Є риси, які характеризують людей, які живуть на певній території.

Інша серія — “Український світ”. Тут є ніч, день, вечір, ранок; представлені зима, весна, літо та осінь. І все це може бути в одній картині.

Останні два свої портрети створив наприкінці минулого року. Починаю дивитися на людину, мені цікаво, тоді може виникнути бажання написати її портрет. І справа не лише в схожості. Є художники, які пишуть так, щоб портрети були саме схожі. Писати схоже не складно. Свого часу люди вигадали багато таких механізмів, які допомагають художникам точно передати риси.

Коли дивляться на мою картину “Золота нитка долі”, то часто запитують, чи я не фаталіст. Ні. Я думаю, що в людини завжди є три шляхи. З самого ранку ми постійно, щосекунди ухвалюємо рішення. Ми так до цього звикли, що вже не помічаємо цього процесу.

Треба намагатися всі наші справи, наші вчинки спрямовувати на те, щоб допомогти людині. Коли ти постійно допомагаєш людям, коли працюєш не для себе, а для когось, то рано чи пізно хтось буде так само працювати для тебе. Я це відчув на своєму житті.

Зелені полоси в моїх роботах асоціюються з життям. Жовтий колір — колір радості. Чорний колір — колір невідомості”.

Формула українського натюрморту

Виставка репрезентує жанр натюрморту як систему добору елементів, форм, кольорів, що відображає особливості світосприйняття майстрів народної картини, демонструє переосмислені трансформації часу, а відтак є певним маркером культурних сенсів.

Захід відбувається у рамках міжмузейного проекту “Український натюрморт”, за ініціативи “Карась Галереї”. Проект спрямований на зібрання у цілісну єдність та аналіз найбільшої кількості творів у жанрі натюрморту за всю історію українського мистецтва. Мета проекту — крізь історичну оптику митців різних поколінь віднайти певну формулу українського натюрморту як феномену української самоідентифікації, адже натюрморт — це насамперед розміщення предметів повсякденного змісту на площині, коли звичайні предмети набувають символічного значення.

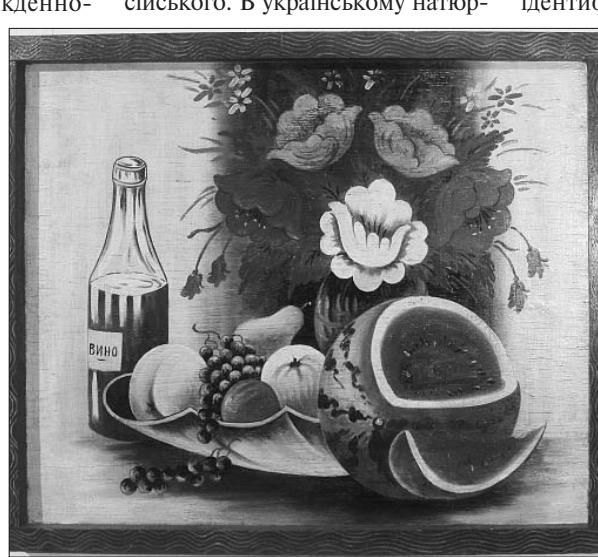
Відкриваючи виставку Генеральний директор Музею Петро Гончар звернув увагу, що всім дуже добре відомий український пейзаж, а про український натюрморт більшість не має жодного уявлення. Коли ж почали детальніше вивчати це питання, то з’ясували, наскільки багата тематика українського народного натюрморту, наскільки глибока його симво-

ліка. Робота над цією темою вже принесла багато відкриттів. Один з ініціаторів проекту, представник “Карась Галереї” Олександр Заклекцій наголосив на тому, що, з одного боку, натюрморт поза часом, оскільки такий самий об’єкт як зараз можна було намалювати сто чи двісті років тому, а з другого — це віддзеркалення чуттєвого світу саме того часу, коли він створювався.

Є таке явище як британський чи американський натюрморт. А є натюрморт український, який кардинально відрізняється від російського. В українському натюр-

морті дуже багато червоного, а в центрі, як правило, кавун — соковитий символ того, що вирощено своїми руками. А в російському можна побачити лапті, батоги, упряж, тобто показну неохайність. Українські художники з особливою любов’ю вимальовували всі предмети, адже з великою повагою ставилися до праці людських рук. І квіти тут не лише польові, а й ті, що ростуть на клумбах.

Організатори експозиції прагнуть об’єднати українські народні натюрморти в одну базу, а згодом видати каталог, знайти ідентифікацію українського натюрморту. Виставка “Українська народна картина: натюрморт” — це лише перша частина великого проекту. Наступні виставки мають відбуватися у Харківській муніципальній галереї, Інституті проблем сучасного мистецтва, Львівській арт-галереї “Дзига”, Національному музеї “Київська картинна галерея”, в одній з галерей Одеси та “Карась Галереї”.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Юрій ОДИНОКИЙ: «Виставу можна порівняти з симфонією»

— Це вже не перше Ваше звернення до творчості Достоевського. Чим Вас зацікавив цей письменник?

— Він писав про людину, про Бога, екзистенційний стан душі та свідомості, це один із найбільш читаних авторів у світі. Його роман “Ідіот” вважають одним зі ста шедеврів світової літератури. Крім цього значна частина текстів письменника — це пряма мова персонажів. Тому він надзвичайно сценічний. Не треба щось вигадувати, потрібно лише брати і компанувати.

— 2004 року на сцені Театру Франка Ви поставили виставу за романом Достоевського “Брати Карамазови”. Цей спектакль мав великий успіх, отримав 8 “Київських пекторалей”.

— Поставити цю виставу мене запросив Богдан Сильвестрович Ступка. Це була моя перша вистава у Театрі Франка, який потім став мені рідним. Був дуже гарний акторський ансамбль. Можливо, я зміг тоді їх якось об’єднати навколо Карамазових. Це був революційний час, відбувалася Помаранчева революція. Я купив помаранчевий светр, аби виходити у ньому на поклони.

— Не всі вважають, що сьогодні постановка “Ідіота” на часі. Ось як про це висловився в одному інтерв’ю художній керівник Театру української традиції “Дзеркало” Володимир Петрашок: “Скажіть, що це за хвороба, коли в країні, де триває війна з Московією, у Національному театрі Івана Франка ставлять Достоевського

У Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка нещодавно відбулася прем’єра вистави “Ідіот” за романом Федора Достоевського в українському перекладі Теодозії Зарівної. Режисер-постановник — народний артист України Юрій Одинюкий. Сьогодні Юрій Дмитрович гість “СП”.

“Ідіот”? Що це — зрада чи малоросійство? Я за свої гроші ставлю “Мазепу”, а академія української сцени ставить “Ідіота”. Шукають тасмницю російської збоченої душі. Ідіотизм”. Як Ви можете прокоментувати ці слова?

— Достоевський чи не найбільше зі своїх сучасників сказав правду про Росію так званого “золотого віку”, що насправді бу-

ла країною рабів. Тому до певної міри його можна вважати антиросійським письменником. Для мене це не російська, а світова література. Я поставив виставу про пошук правди людської, пошук Бога в людині. Ці речі актуальні для будь-якої нації.

А комуністи, які прийшли до влади 100 років тому, вбили тих людей, яких описував Достоевський. Розстріляли інтелігенцію, ту частину Росії, яка мала совість.

Так, Путін — ворог. Але люди, які мають совість, такі як Лія Ахеджакова чи Андрій Макаревич, нам не вороги. Там теж відбувається боротьба добра і зла, але люди переважно зомбовані. Це добре, що ми вийшли з-під впливу тієї пропаганди.

— В Україні ще є люди, які вважають, що російську класику потрібно ставити в Україні мовою оригіналу. Що Ви їм можете сказати?

— У Театрі Івана Франка немає мовного питання. Ми українськомовний театр, який усі вистави грає українською, а Теодозія Зарівна кваліфікований перекладач. Вона блискуче переклала Достоевського. Серед акторів театру багато справжніх знавців української мови. Як-

що вони бачать якісь неточності чи розбіжності, то вони цей текст шліфують.

Моїм завданням було зробити так, аби мова летіла і співала, щоб вона була повноцінною. Аби глядач не відчував, що це переклад з російської. Робили так, аби глядачі полюбили мову персонажів.

Хотів би наголосити, що ми ніколи не беремо російських перекладів і не робимо з них переклади українською. А завжди завоюємо оригінальні переклади зі шведської, німецької, англійської та інших мов.

— Очевидно, Ви намагалися провести через виставу якусь головну думку?

— Виставу можна порівняти з симфонією. Якщо композитор хоче провести якусь одну тему, то він пише не симфонію, а якийсь інший жанр, скажімо, п’єсу чи етюд. А тут безліч думок, які і складають цю симфонію.

Хочу створити колектив і зробити в цьому колективі певну атмосферу. Саме ця атмосфера в колективі робить багато для створення вистави. Це фундамент, якщо колектив підібрано правильно. Я відчуваю кожного актора, і моє завдання зробити так, щоб це

був повноцінний ансамбль виконавців.

— Чи намагалися провести якісь паралелі з сучасністю?

— Ці паралелі не в якихось висловлюваннях персонажів. Вони — в пошуку душевного і духовного. Я прагнув відкрити світ, відчути його, виявити. Мені не потрібно ніяких паралелей, вони і так живуть у мені, бо я із сучасного світу, а відкриваю той світ, що був 150 років тому.

— Настільки задоволені першими показами вистави?

— Як завжди часу було замало. І тому деяких речей не встигли втілити. Але театр тим і цікавий, що не закінчується на прем’єрі, а є можливість ще якісь пісні доспівати в подальших виставах, і ми це робимо.

Вистава йде 4 години (3 години, 45 хвилин, якщо не рахувати антракту). Ми пройшли виставу без зупинки вже перед прем’єрою. Стало очевидно, що трошки задовга, тому дещо скоротили. Деякі сцени зробили компактнішими, щоб не було повторів. Я думаю, що невдовзі доведемо виставу до нормального формату.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік
на періодичні видання за друкованим
Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім’ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у липні — 12 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
поширення на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

